

**MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI
EGYETEM
KÁROLY RÓBERT CAMPUS**

**Vadkár-helyzet értékelése konkrét példák
alapján**

Konzulens:

Dr. Herczeg Béla

főiskolai tanár

Készítette:

Korsoveczki Lizett

vadgazda mérnöki szak

GYÖNGYÖS

2022

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1. oldal
2. Irodalmi áttekintés	3. oldal
3. Anyag és módszer	25. oldal
3.1. A Hangonyi Zöldmező Vadásztársaság jellemzése	25. oldal
3.2. Az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaság jellemzése	27. oldal
3.3. A Bükki Vadgazdálkodási tájegység jellemzése	28. oldal
4. Eredmények és értékelés	30. oldal
4.1. Az országos vadkárhelyzet értékelése megyénkénti osztásban	30. oldal
4.2. A Bükki vadgazdálkodási tájegység vadkárhelyzetének értékelése	36. oldal
4.3. Az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaság vadkárhelyzetének értékelése.....	41. oldal
4.4. A Hangonyi Zöldmező Vadásztársaság vadkárhelyzetének értékelése .	42. oldal
5. Következtetések és javaslatok	43. oldal
6. Összefoglalás.....	45. oldal
7. Irodalomjegyzék.....	48. oldal
8. Táblázatok és ábrák jegyzéke	49. oldal
Nyilatkozatok	51. oldal

1.Bevezetés

A szakdolgozatom témája a vadkár-helyzet értékelése konkrét példák alapján. Úgy gondolom ez a téma mindig aktuális, nemcsak a vadgazdák számára, hanem a mezőgazdászok és erdőgazdák számára is. Átfogó probléma ez, ami valószínűleg a jövőben fokozódni fog. Az Országos Vadgazdálkodási Adattár információi alapján az elmúlt 6 évtizedben összességében minden jellemző nagyvadfajunk állománya – kisebb-nagyobb ingadozásokkal – nőtt. Csak közös erővel tudnak elhárítani vagy legalább enyhíteni ezen a problémán. Mivel a vad életéhez tartoznak azok a megnyilvánulások, amelyek számunkra a kárt okozzák, még a legjobb módszerek mellett is előfordulnak kis mértékben pusztítások. Viszont ezek nem minden esetben jelentenek veszteséget, így elfogadhatóak. Az ember az, akinek erről gondoskodnia kell, mivel ezek az állatok csak azt csinálják, amit az ösztöneik súgnak nekik.

A vadászat és vadgazdálkodás megfigyeléseim szerint egy félreértett, vagy egyáltalán meg nem értett irány a nem hozzáértők nagytöbbségének szemében. A vadászat azonban a számunkra fontos mindennapi dolgok - mint élelem - védelmében is zajlik. Ez a témaválasztásom egyik oka, hogy mélyebben átláthassam ezt a tényezőt, ami sokak számára érthetetlen és elfogadhatatlan. Ezen felül nem jöhetne létre ez a dolgozat a vadjaink tüzetesebb megismerése nélkül, ami megint csak fontos tényező volt számomra. Mindig lehet újat tanulni és különböző irányokba mélyíteni az eddig megszerzett tudást. Nemcsak a vadjaink mélyebb megismerése, de a vadgazdálkodásba való átfogóbb betekintés is hajtott a téma felé. Az egyik legösszetettebb, a vadgazdálkodás szinte minden részét körbefogó tárgykör ez, és ezek iránt érzett tudásvágyam mindennél jobban inspirált. Az irodalmi áttekintést követően, ami egy alapismeretet nyújt a témához, az elemzés a következő része dolgozatomnak. Ezt két vadásztársaság segítségével hajtottam végre, ezek az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaság és a Hangonyi Zöldmező Vadásztársaság. Ezek egymáshoz viszonylag közel elhelyezkedő vadásztársaságok nagyban eltérő vadkár adatokkal. A nagy különbségek vezettek rá, hogy mindkét társaságot érdemes konkrét példaként a dolgozatomba elemezni.

Az idők előrehaladásával és a folyamatos fejlődéssel egyre több módot dolgoztak ki a védekezésre és a megelőzésre. A szakirodalom áttanulmányozása és a vadásztársaságok tüzetesebb megismerése után a lehetséges megoldások keresése a következő lépés.

Az elemzésem közben rengeteg új ismerettel bővültem, ezáltal kiegészítettem eddig megszerzett tudásom, ami a jövőben hasznomra válhat.

2. Irodalmi áttekintés

Amióta az ember, gazdálkodással- beleértve a vadgazdálkodást is- foglalkozik, azóta jelen lévő probléma a vadkár.

A vadkár, mint jelenség mélyebb áttekintése előtt fontos megismerni a témához tartozó fogalmakat. Elsődleges ezek közül a vadállat és a vadon élő állat közti különbség. Vadállatnak azokat az állatokat tekintjük, amik természetes vadságukból adódó némely cselekvésük veszélyt jelenthet az emberekre és dolgokra és ez a veszély akkor is fennáll, ha emberi tartásba kerül. Ezzel szemben a vadon élő állat az, ami ösztönei szerint él szabadon, ezáltal az embernek közvetlen befolyása nem lehet felette és cselekvései felett. A vadállat által okozott károokra és a vadon élő állat által okozott károokra külön szabályok érvényesek, ezért is fontos a két fogalom elhatárolása. A vadon élő állatok által okozott károokra, továbbiakban vadkárokra a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény, továbbá az annak végrehajtására kiadott 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet vonatkozik. Ezeken belül is több definíciót különböztetünk meg. Vadkáron felül beszélhetünk a vad által a mező- és erdőgazdálkodáson kívül okozott kárról, a vadászati kárról, valamint a vad elpusztításával okozott kárról. A továbbiakban viszont csak a vadkára térek ki részletesen. Vadkárnak számítanak a gímszarvas, dámszarvas, őz, vaddisznó és muflon okozta károk a mezőgazdaságban és az erdőgazdaságban, ezenkívül az őz, mezei nyúl és fácán szőlőben, gyümölcsösben, szántóföldön, erdősítésben és csemetekertben történő pusztítása, ha ezek a tíz százalékot meghaladják. A tíz százalékot nevezzük a természetes öfenntartási értéknek. A mezőgazdaságon belül is a vad táplálkozásából, taposásából, tiprásából, túrásából és az általa okozott törésből származó kiesés tartozik a vadkár fogalma alá. (INTERNET 1)

Ahhoz viszont, hogy megértsük ennek a jelenségnek a hátterét a jogi fogalmakon kívül szükséges egyéb fogalmakkal tisztában lenni. A vadaknak, ahogy kártételük, úgy hasznuk is van. Nem mondhatjuk, hogy egy vad csak hasznos vagy csak káros, mivel ezt különböző tényezők is meghatározzák, hogy éppen a kártétele vagy a haszna érvényesül jobban egy területen. Károsnak akkor nevezünk egy vadat, ha a kártétele meghaladja a hasznát az ember számára, fordított esetben meg hasznosnak nevezzük az adott vadat. Hasznukat tekintve beszélhetünk közvetlen és közvetett haszonról. Közvetlen haszonnak számítanak a vad által nyújtott termékek. Ez az élelem, mint vadhús, az ipari termékek, mint bőr, szőr,

gyógyszer-alapanyag, dísztoll stb. és követlennek számítanak még a vaddal kapcsolatos szolgáltatások, gondolunk itt a vadászatra. Közvetett haszonnak nevezzük a vad olyan tevékenységeit, amivel az embernek hasznára van. Ezek a kártékony rovarok, rágcsálók, gyommagvak megsemmisítése, a talaj trágyázása, fellazítása és egyéb jótékony hatású tevékenységek. Amit mi, emberek kárnak vagy haszonnak könyvelünk el, az a vad számára mind az életükhöz tartozó tevékenység, mely jórészt az ösztöneik által vezérelt és a létfenntartás érdekében történik. (VÁSÁRHELYI 1958)

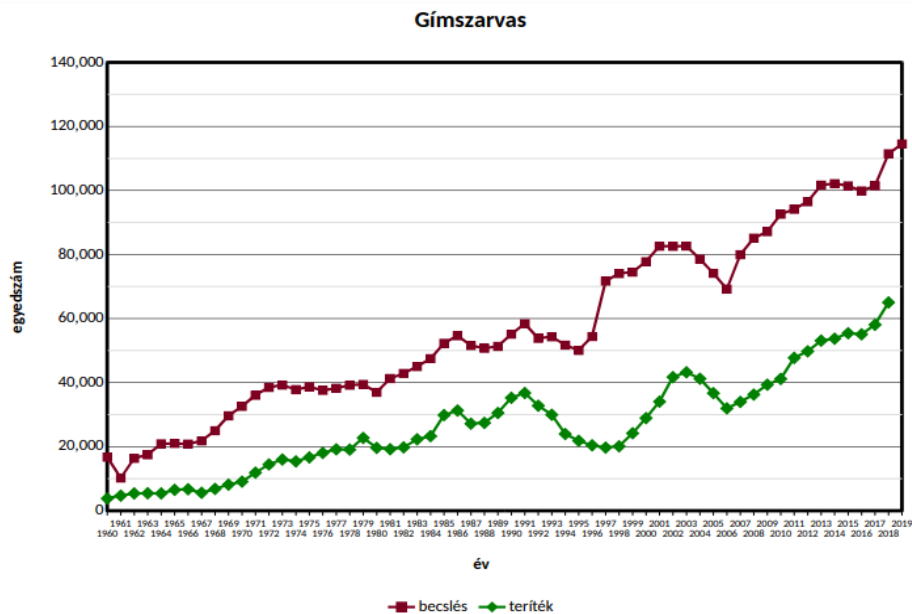
Tágabban körüljárva a témát szintén fontos megérteni ezek miértjeit. A természet egy igen összetett „rendszer”, melyben minden egyes élőlénynek hatása van a többire. Alapvető fogalomnak számít az élőhely, amit nevezhetünk biotópnak, és az életközösség, más néven a biocönózis. Az élőhely adja az életközösségnek azt a teret, ahol létezőhet és ahol a különböző életjelenségek zajlanak, ha megvannak a megfelelő feltételei. Ez lehet egy nagyobb vagy egy kisebb földrajzi terület is. Az életközösséget ebből következően úgy definiálhatjuk, mint a biotópon létrejött élőlényeket, melyek egytől egyig hatással vannak egymásra. Az életközösség sokféle lehet, különböző fajokból, fajtákból, melyek között alá- vagy fölérendeltség van. Mégis ez úgy lehet működőképes, ha egyfajta egyensúly van, tehát egyik tagja sincs csak fölérendelt vagy csak alárendelt pozícióban. Így jöhet létre a körforgás, ami az egésznek működőképességét és az önszabályozó mivoltát adja. Az életközösség viszont nemcsak az élőlények összességéből áll. Részét képezik élettelen dolgok is, mint a talaj, a víz, az éghajlat stb. Ezeknek is ugyanúgy meghatározó szerepe van. Összegezve tehát három tényezőből áll össze egy életközösség: az élettelen környezetből, a növénytakaróból és az állatvilágból. Idegen szavakkal a növénytakaró a fitocönózis, az állatvilág pedig a zoocönózis. Ezek kölcsönhatása, egységes működése együtt az életközösség. Mindhárom tényezőnek van külön funkciója. A növényzet a termelő funkciót látja el, az állatok a fogyasztók és a baktériumok, mikroszkopikus gombák végzik a lebontást. Önmagukban ezek nem működhetnek, csakis együtt, ezért egymásra vannak utalva a következőképpen: elsősorban az élettelen környezet és az élőhely függvénye a növényzet. Az állatvilág az élőhelytől és a növényzettől egyaránt függ. Viszont a növényzetre hatással van az állatvilág is. Így jön létre a kör, mely emberi beavatkozás nélkül is harmóniában van és tökéletesen működik. A növények és állatok, mint fogyasztó és fogyasztott, tartják szinten egymást, így az egyensúly nem bomlik meg. Ez az élelmi lánc, melyben a fogyasztó és fogyasztott viszonyai nem egyenes vonalúak.

Ugyanazt a növényt vagy állatot több fajta állat fogyaszthatja és ugyanaz az állat több fajta növényt vagy állatot fogyaszt. Ez adja az élelmi lánc körszerű jellegét. Az elhullt állatokat, amiket esetleg más állat nem fogyaszt el az előbbieken említett baktériumok és mikroszkopikus gombák bontják le. Ha ez az egészséges biológiai egyensúly fennáll, akkor a károk minimálisak. Ha a növényzethez mérten az állatok mennyisége túlsúlyba kerül, akkor az egyensúly megbomlik. Ezt úgy is mondhatjuk, hogy a vadállomány meghaladja az adott terület vadeltartó képességét, ami azt jelenti, hogy az állomány számára nem elegendő a táplálék, jelen esetben a növényzet és emiatt jelentősebb károkkal számolhatunk. Ekkor a hasznosságot meghaladja a károosság és ilyen módon válhat egy egyébként hasznosnak elkönyvelt állatfaj kártékonná. Az emberi tevékenység hatása az egészséges biológiai egyensúlyra megbontja azt. Mivel az ember gazdálkodásával felborítja a természetes önszabályozó rendszert, ilyen formán neki kell újra megteremteni a harmóniát. Minden a gazdálkodás szolgálatába állított területtel teret veszünk el, ezzel eltolódást okozva. Ez az eltolódás többnyire az apróvadaink rovására megy, még a nagyvadak túlszaporodásához vezet. Ez azt jelenti, hogy az apróvadak által okozott kár szinte jelentéktelen, viszont a nagyvadak által okozott kár igencsak jelentős. Szükséges hát az erdő-, mező- és vadgazdálkodás megfelelő összehangolása, ezek együttesen képesek elérni, vagy megközelíteni a megfelelő harmónia megteremtését. (DR. SÁRKÁNY és VALLUS 1971)

A téma szerves részét képezi a legfontosabb vadfajaink megismerése, különös tekintettel esetleges kártételeikre és hasznaikra. Magyarország jelentős nagyvadjai a gímszarvas, dámszarvas, őz, vaddisznó és muflon. Számottevő apróvadak pedig a mezei nyúl, fácán és fogoly.

A gímszarvas, vagy egyszerűbben csak szarvas a legnagyobb testű vadfaj hazánkban. Rengeteg alfaja alakult ki, a különböző területek eltérő hatásaihoz alkalmazkodva. Ilyenek például a svéd szarvas, norvég szarvas, skót szarvas, spanyol szarvas és, ami most számunkra jelentősebb, a közép-európai szarvas. Ezen belül is nálunk a kontinentális jellegűek találhatók meg. Ezek nagytermetűek, a fejük hosszúkás. Az atlanti-nyugat-európai szarvasnál szürkésebb és kisebb a nyaksörénye. Még ezen belül is találhatók apró eltérések, amelyek a különböző külső hatások miatt alakultak ki. Eszerint testnagysága is eltérő lehet élőhelyenként, de átlagosan a tehenek 70-120, a bikák 140-250 kg között mozognak. (PÁLL 1985) A bikák fejét agancs díszíti. Ez jelzésül és fegyverként is

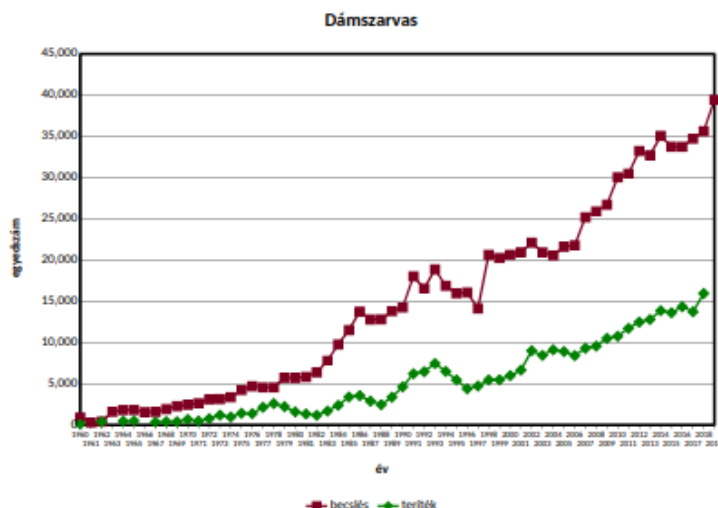
funkcionál. A gímszarvas az erdőben- ezek közül is főleg az elegyes, vegyes korú lombterületeket preferálja- és az ezzel határos mezőgazdasági területeken él. Mint vándor megjelenhet háborgatott, kisebb, ligetes erdőkben is. Viszont az egyfajta, kevésbé változatos erdőt nem kedveli, főleg nem a tűlevelűeket, gyér aljnövényzettel. Az aljnövényzetben is a sokféleséget kedveli. Az még inkább kedvező számára, ha mezőgazdasági terület található a közelben és ezeket sűrűn fel is keresi. Nem szereti a nyíltabb terepeket, télen és tavasszal rudas erdőkben vagy bokrokkal áttelepített szőlőkben található meg főleg, míg nyáron és ősszel a sűrűnek és azok környékének lakója. Állománya becsléséhez a nyomain kívül egyéb árulkodó jelek is segítségünkre lehetnek. Ezek a nyomok és jelek különféle életmegnyilvánulásokhoz köthetők. Némelyik ilyen megnyilvánulásuk károkból mutatkozik meg. A bika agancsának tisztításakor fához dörzsöli azt, ezzel lehántva a fa kérget. Ilyen típusú hántás ritkán fordul elő, üzekedéskor, de esetenként az év más időszakában is. Ezt hívjuk szaknyelven agancsverésnek vagy agancsdörzsölésnek. De egyes helyeken táplálkozás céljából akár fogaival is lehánthatja a fának a kérget. Szaknyelven ezt hántáskárnak nevezzük. Többnyire ez nem jelentős. Nagyobb károkat a táplálkozásával csinálhat. A szarvas szereti a füvet, lágyszárúakat valamint a faleveleket, bokrok, ágak hegyét, de akár magát a kisebb ágakat is. A kultúrnövényeket sem veti meg, legyen szó kukoricáról, burgonyáról, répáról, de lelegeli a lucernát, lóherét és vadgyümölcsöket is fogyaszt. Mivel a szarvasnak elég nagy mennyiségű táplálékra van szüksége amit, még ha a terület fedezni is tud, az állomálynak előnyös, ha a vadgazda kiegészíti. Ez különösen jól jön a szűkös időszakokban, mint a tél vagy az agancsfejlés idején. Mozgásával is képes még kárt okozni. Az arra érzékeny területeken egy csapat szarvas letiporhatja a hasznos növényeket. Ez a mezőgazdasági területeken kívül akár a fiatal erdőbeteleket is érzékenyen érintheti. Tiprásokat, töréseket még a híresebb bögőhelyeken is észlelhetünk. Viszont, ha figyelembe vesszük a terület vadeltartó képességét megfelelő mennyiségű szarvas tartása kifejezetten gazdaságos. Magas biológiai indexe és nagy értékű agancsa miatt igencsak értékes vad. Ez a megfelelő mennyiség mellett a kedvező koreloszlással és ivararányal érhető el a legjobban. Érzékeny károkat, amiket okozhat tehát a hántáskár, rágáskár, tiprás és törés. (SZEDERJEI 1965) Állományának változását és a hasznosítás mértékét a 1. ábra szemlélteti. Megfigyelhető a nagymértékű növekedés, ami a kedvező feltételeknek köszönhető. A hasznosítás követi a növekedést, de így sem sikerült csökkenést vagy stagnálást elérni.

1.ábra: A gímszarvas állományának és hasznosításának dinamikája 1960-2019. (Forrás: OVA)

A dámszarvasból, röviden dámból kevesebb található az országban, mint a gímszarvasból. Hasonlít a szarvashoz, de kisebb annál, zömökebb, lábai, feje, füle és nyaka rövidebb. Felépítése könnyebb, farka hosszabb. Testsúlya általában 100 kg felett van. Kiváló látása, hallása és szaglása a szarvaséval megegyező. Mivel a látása kiemelkedő, ezért azzal is érzékel elsősorban és ez teszi a felismerő képességét a hazai vadak között a legjobbá. Ha nincs állandó zavarás vagy vadászat, akkor kifejezetten bizalmassá tud válni, hozzászokik a civilizáció közelségéhez. Viszont ha a nyugodt környezet nem adott, akkor bizalmatlan lesz. Alapvetően a hőmérsékleti ingadozásokra, szélsőségekre nem érzékeny, de a csapadékos, mocsaras sík vidékeket nem kedveli, ezáltal ilyen helyeken nem is él meg. Ami éghajlati viszonyaink jók a dám számára. Kedveli azokat a területeket, legyen szó síkságról, vagy dombságról, amelyeken a napsütéses órák száma magas, és a havas időszak rövid. A szarvassal ellentétben a dám szereti a nyíltabb tereket, ahol éri a napsütés. Nagyobb összefüggő erdőt nem igényel, szereti a változatos, ligetes erdőket. (REICHHOLF 1996) Egyéb vadfajokkal kompatibilis, a muflonnal a téli, táplálékhiányos időszakban akár csapatot is alkothat. Az őz és a szarvas viszont mégsem fér meg mellette, ugyanis nem marad utána megfelelő természetes élelem. Táplálkozását tekintve csakis

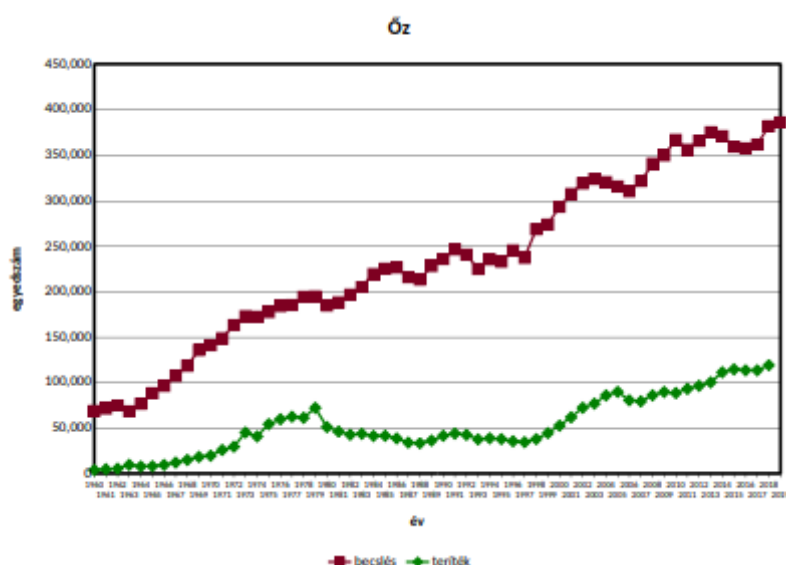
növényi eredetű táplálékot fogyaszt. Nem annyira válogatós, mint a szarvas. Táplálékai közt szerepel a talajtakaró növényzet, fák és cserjék lombja, rügye, termése. Elegendő táplálék híján, ami akkor jelentkezhethet, ha több a dám, mint amennyit elbírna a terület és ezt nem ellensúlyozzák takarmánnyal, akkor lehántja táplálkozás céljából a fák kérgét, ezzel jelentős hántáskárokat okozva. Kultúrnövényeink közül szinte mindnek fogyasztja valamilyen részét, ezért ha a mezőgazdasági területeken végzett tevékenységében nem zavarják, jelentős károkat tud okozni. Ugyanúgy a szőlőkben és a gyümölcsösökben is pusztít. A mezőgazdasági területeken nyáron és tavasszal garázdálkodik, még télen és ősszel az erdőgazdaságokban, gyümölcsösökben tesz kárt. Pusztításának megelőzésére tehetünk lépéseket. Hatékony lehet a kerítés, a riasztás és a vegyi anyagok. Egy megfelelően elhelyezett és karbantartott vadlegelő rengeteget számíthat, úgy mint a megfelelő téli etetés is. Ez utóbbi az erdőgazdaságban károk szinte teljes megelőzését is eredményezheti. Kényelmes állat a dám, ezért könnyen hozzászokik az etetőkhöz. Érdekes 300 hektáronként egyet elhelyezni és ügyelni, hogy hóban is jól hozzá lehessen férni. A legjobb, ha olyan helyen van, ami napos és szélvédett. Pihenőhelyeire érdemes szalmát és kukoricaszárat szórni, ez megfelelő fekvőhelyet fog képezni számára. A takarmányt, amit a szarvas megeszik, azt a dám is meg fogja. Minden megfelelően kezelt takarmányt, a lombtakarmányt, a makkot, a vadgesztenyét, a törkölyt és a gyümölcsöket is szívesen veszik. A haszna ennek a vadfajnak is nagy, ez az agancsából, bőréből és a húsból származik. (SZABOLCS 1968) A dámszarvas állományának és hasznosításának alakulását a 2. ábra szemlélteti. Jól látható a gímhez képest mérsékeltebb növekedést mutat. A hasznosítás mértéke az állomány növekedését nem követi. Ennek következtében számolni lehet további gyarapodással.

2. ábra: A dámszarvas állományának és hasznosításának dinamikája (Forrás: OVA)

Az őz egy Európa-szerte elterjedt vadfaj. Hazánkban a legismertebb és egyben a legkecsesebb. Jóval kisebb termetű, mint a szarvas vagy dám, súlya 15-25 kg között mozog általában. Látása, hallása és szaglása egyaránt kifinomult. Jelenlétére egy területen a nyomokból és jelekből következtethetünk. Üzekedés ideje alatt a bakot nem találjuk a helyén, ekkor ugyanis a sutáknál van. Szaporodási időszakban egy különleges nyom, amit hagyni szoktak, az úgynevezett ördöggyűrű vagy boszorkánygyűrű. Ezek a suták és az őket kergető bakok nyomai, amit a réteken, tisztásokon és a mezőgazdasági területeken is otthagynak. Károkat tekintve nagyjából megegyezik a szarvassal és a dámmal viszont sokkal kisebb mértékű. A bak agancsának fejlődésekor a fákban hántáskárokat okozhat. Általában a karcsú, szép törzseket és nagyon sokszor értékes fakülönlegességeket választanak. Az idősebb bak vastagabb, még a fiatalabb bak vékonyabb fákhoz dörzsöli agancsát. Az ezzel okozott kár akkor jelentős, ha az őzek mennyisége meghaladja a területhez mértén- figyelembe véve a mező- és erdőgazdálkodási érdekeket –megfelelő mennyiséget. Kis tisztásokkal tarkított, változatos aljnövényzetű és elegyes erdőket kedveli, amelyek szomszédságában mezőgazdasági területek is találhatóak. A lucerna, lóhere és egyéb pillangós virágú növényeket tartalmazó területeket különösen kedvelik. Szívesen tartózkodnak bokros vágásokban is. (FESTETICS 1941) Élőhely típustól függően kétfajta őzről beszélhetünk, az erdei és a mezei őzről, de ezek nem külön fajták. A mezei őz az erdőmentes mezőgazdasági területen telepszik meg. Mivel itt bőven talál magának élelmet, így agancsa is fejlettebb általában, mint erdei társának. Táplálkozását tekintve az

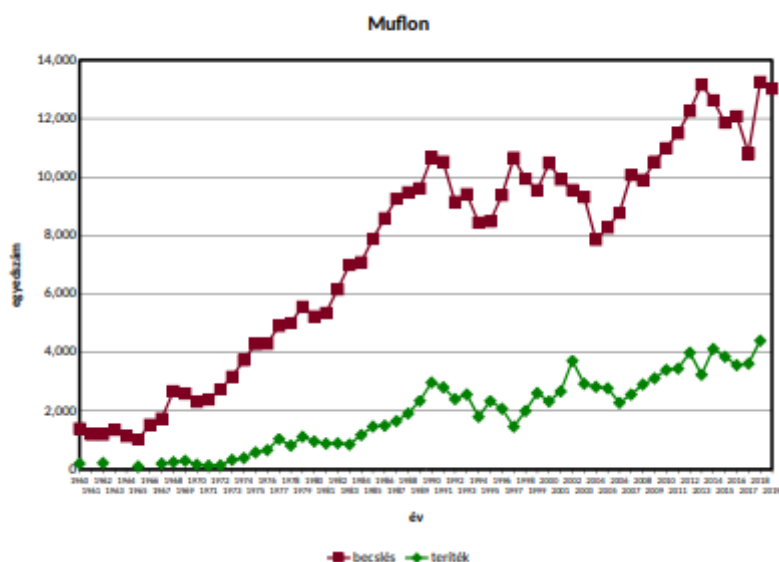
őz koncentrátum-válogató. Csakis a könnyen emészthető, rostban szegény, energiában és fehérjében gazdag táplálékot fogyasztja. Szereti a gyenge hajtásokat, leveleket, rügyeket és az erdei füveket. Kultúrnövények közül a lóherét, lucernát és az őszi vetést is szívesen fogyasztja, de ezzel jelentős kárt nem okoz. Egy túlszaporodott őzállomány is inkább az erdőgazdaságokra nézve káros. A lomberdőbe telepített fiatal fenyőcsemeték hajtásait lecsipkedheti, viszont a felnövekedett vetést nem bántja, legfeljebb belefekszik. Az őzek télen bokrokkal tarkított szálásokban, nyáron, ősszel és tavasszal pedig a mezőgazdasági területeken vagy annak közelében tartózkodnak. Összességében tehát hasonló károkat képesek okozni, mint az előzőekben említett szarvas vagy dóm, viszont mégis sokkal kevésbé jelentősek pusztítás szempontjából. Kis termetük miatt kevesebb táplálékra van szükségük és azt is több fajta növényből válogatják. Jelentős tiprásra szintén a kis termetük miatt nem képesek. A fák kérgén ejtett rágása által okozott kár - ha az állomány nincs túlszaporodva - nem jelentős. (SZEDERJEI 1959) Az őz állományának és hasznosításának alakulását az 3. ábra mutatja. Létszámuk szintén erősen növekedik, amit a hasznosítás nem követ. Nagyobb teríték nélkül további növekedés várható.

3. ábra: Az őz állományának és hasznosításának dinamikája 1960-2019 (Forrás: OVA)

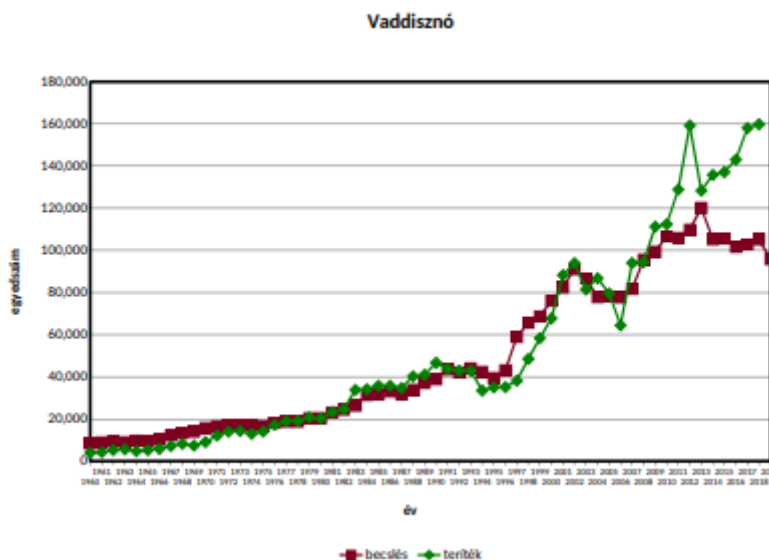
A muflon hazánkban nem őshonos faj. A vadjuhoktól származik, aminek Európában ez az egyetlen képviselője. Külső bélyegeiben különbözik az előzőekben felsorolt fajoktól. Teste zömök, téglalap alakú, lábai viszonylag rövidek, de izmosak. A kos testtömege 25-40, az

anyajuhé pedig 18-30 kg között mozog. Élőhelyét tekintve a középhegységeket preferálják. A sziklás oldalakat kedveli, de nem a tisztán sziklás hegyeket. A vizenyős alföldi területek nem megfelelőek számára, a patája sem ahhoz alkalmazkodott. A nyíltabb terepek vadja. A szélmentes völgyeket és oldalakat, az alacsony bokrokkal tarkított tetőket és a gyér aljnövényzetű szálerdőket szereti. Nyáron a kisebb sűrűket, tisztított fiatalosokat részesíti előnyben. Bükkösöket, tölgyeseket, gyertyánosokat kedveli, télen pedig a fenyvesekbe húzódik a nagy hó elől. Megszokott helyéhez ragaszkodik. (RÁCZ 1995) Az erdészetekben való jelenléte kártételeiből is megmutatkozik. A muflon a csemeték vezérhajtását és csúcsrügyét lerágja és kéreghántással is kárt okoz. A mezőgazdaságban okozott pusztítás még nagyobb csapat esetében sem jelentős. Védekezhetünk a károk ellen úgy, hogy a nevelővágásokat gyakrabban, de óvatosabban végezzük és a keletkezett lombhulladékot otthagyjuk lombtakarmánynak. Építsünk minél több vadetetőt, vadlegelőt úgy, hogy azzal elvonjuk a figyelmét a mezőgazdasági területekről. Mint minden vadfajnál, itt is ki kell hangsúlyozni az állomány megfelelő szinten tartását. (LOVASSY 1927) A muflon állományának és hasznosításának alakulását a 4. ábra szemlélteti. Az állomány ingadozik, de összességében elég gyors ütemben nő. Mivel a hasznosítás nem követi, nincs akadálya a további növekedésének.

4. ábra: A muflon állományának és hasznosításának dinamikája 1960-2019 (Forrás: OVA)

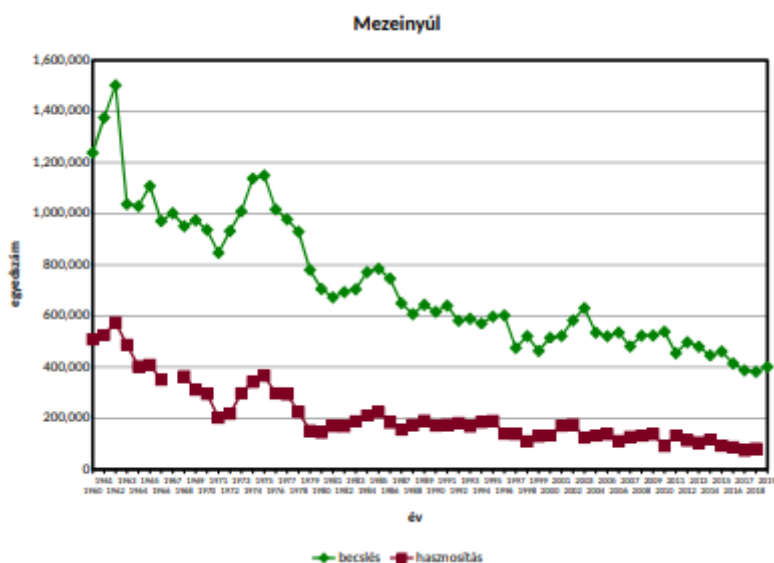
A vaddisznó nevezhető az egyik legveszélyesebb vadfajnak hazánkban. Külsőre a házi disznóhoz hasonlít, de a teste keskenyebb, feje megnyúlt. Lábai hosszabbak, magassága hátrafelé csökken, fara csapott. Füle és szeme kicsi, tekintete okosságot, esetleg mérget, bosszúságot sugall. A pofájukból a kanoknak agyar, a kocáknak kampó áll ki. Valójában ezek a szemfogai. Jobban szeretik a középhegységeket, de az alföldi, fátlan területeken is megjelennek. (PÁLL 1966) A vaddisznó állomány erős szabályozást kívánna. Túlszaporodása sok kárt okoz. Mindenevő, az erdőben nagyon sok bogár, álca, kártevő kitérésével és elfogyasztásával hasznot hajt. Viszont előszeretettel fogyasztja a földre hulló magokat, makkot, és elrágja a magoncsemeték gyökfőjét. Mivel a kár mellett viszont jelentős a haszna is, ezért fontos része az életközösségnek. Ettől függetlenül létszámát folyamatosan szabályozni szükséges. Mezőgazdasági területeken jelenléte igen nagy pusztítással jár. A termény tiprása, kitérésa és felfalása sok bosszúságot okoz. Ez a kár sajnos túlhaladja a bogarak és pockok elfogyasztásával hajtott előnyt. Mivel a vaddisznó nappal pihen, nyomaiból észlelhetjük jelenlétét. Táplálék után kutatva feltúrja a területet, túrásai nagyok és mélyek. De az is előfordul, hogy tuskókat borítanak fel, katlanokat forgatnak. Bár az erdő sok növényfajából bőségesen rendelkezésére áll a táplálék, mégis szívesen látogatja a mezőgazdasági területeket, mert ott nagyon sok a számára ínycsiklandó étel. Ahogy a kultúrnövények fejlődni kezdenek nyár elején, a kondák látogatni fogják a területet és károsítják azt. Ugyanis a nyárral számukra elkezdődik a tartalékgyűjtés időszaka. Télen csak annyit mozognak, amennyit tényleg szükséges, tehát táplálékszerzés céljából, egyébként meg az erdő rejtett zugaiban pihennek. Mivel szinte az ország egész területén túl van szaporodva, a kártétele jóval meghaladja a hasznát. (PÁLL 2001) A vaddisznó állományának és hasznosításának alakulását az 5. ábra szemlélteti. Sokáig az állomány az igen magas hasznosítás ellenére sem indult csökkenésnek. Az utóbbi években a nagymértékű növekedés megállása figyelhető meg. A 2018-ban megjelent afrikai sertéspestis jelentős csökkenést okozott. A szakirodalomban írtak a pestis előtti állapotra vonatkoznak.

5. ábra: A vaddisznó állományának és hasznosításának dinamikája 1960-2019 (Forrás: OVA)

A mezei nyulat általánosan csak nyúlnak nevezzük. A teste hosszúkas és gerince kifejezetten hajlékony. Mellkasa magas és oldalt összenyomott. Hátsó lábai hosszúak és igen fejlettek. Kulcsontja csökkent, ezért a mellcsont és a vállízület között nincs csontösszeköttetés. A lapockák, a mellkas, és a mellső lábak között csupán izom és ín függesztés van, ezért tud olyan gyorsan futni. Füle hosszúkas, kanál alakú, hallása kiemelkedő. Szemével igen nagy látószögben lát, mivel feje oldalán található. Súlya 3,8-4,1 kg között mozog átlagban. (KOVÁCS és HELTAY 1993) Magyarországon szinte mindenhol megtalálható kisebb vagy nagyobb mennyiségben, de a hegyvidékek összefüggő erdőségeiben ritkább. Főleg a síkság állata, szereti a kisebb erdőket, mező- vagy erdővédő fasorokat. A mezőgazdasági területeket kifejezetten keresi, itt szaporodik el a legjobban, ezen kívül állománya ritkás. A talaj termőképessége meghatározó tényező a nyúlállomány nagyságát tekintve. Tápláléka az élőhely növényzetének függvénye. Mezőgazdasági területeken, ami egyébként a legkedvezőbb neki, tavasszal főleg a pillangósokat fogyasztja. Ősszel a pillangósok mellett fűvet, gyomnövények leveleit, kultúrnövények közül káposztát, répát, a vetések zöldjét eszi. Télen őszi vetések és a repce jelentik a táplálékot, viszont táplálékhiányos időszakban fiatal hajtásokat és a gyümölcsfák

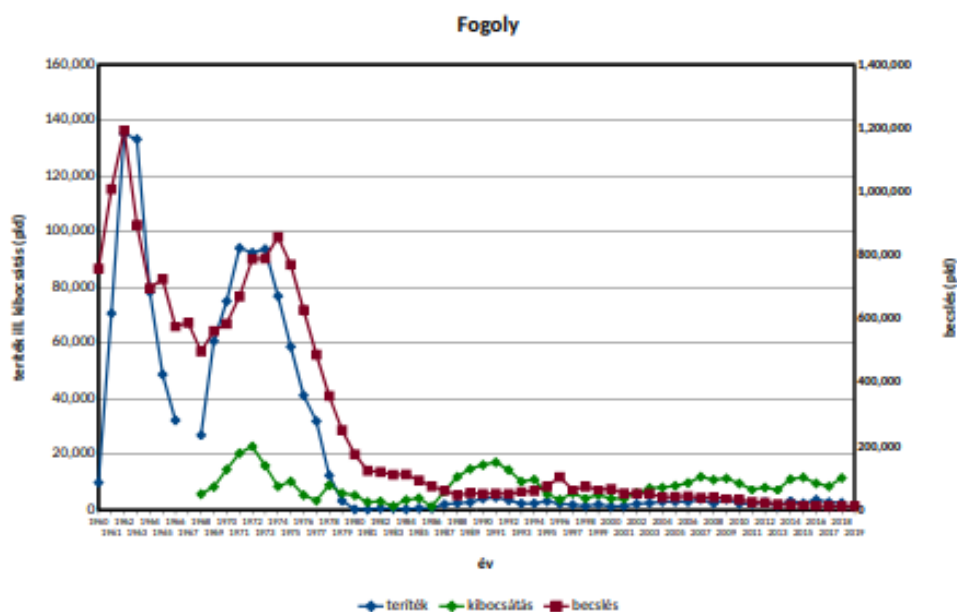
kérgét rághatja. A gyümölcsfák kérgén keletkező rágáskár igen jelentős, ezzel szemben ilyenkor a szántón a kártétele nem jön szóba. Ezért gyümölcsösöket és kertgazdaságokat hasznos bekeríteni, és benne a nyúlállományt szabályozni, míg szántóföldeken szaporítása előnyös. A nyúl számára is érdemes vadföldet telepíteni, télen pedig etetni. (SZEDERJEI és STUDINKA 1957) A mezei nyúl állományának és hasznosításának alakulását a 6. ábra mutatja. Az állományban folyamatos csökkenés figyelhető meg. A hasznosítás is csökken, bár kisebb mértékben. A csökkenés addig súlyosbodhat, hogy 2030-ra elérheti a mezei nyúl azt az alsó határt, ami során nem lesz vadászható.

6. ábra: A mezei nyúl állományának és hasznosításának alakulása 1960-2019 (Forrás: OVA)

A fogoly az egyik legtöbb hasznot nyújtó vadfajunk és ezzel szemben kártétele annyira elenyésző, hogy szinte számításba sem kell venni. Termete és színe lehetővé teszi, hogy a legjobban be tudjon olvadni a kultúrnövényeink közé. A kakas átlagsúlya 430, míg a tyúknak 401 g. Fészket nem épít, tojásait útszéleken, csenderesekben, fasorokban, gabona és pillangós takarmánynövény termőterületein rakja. Legkedvezőbb számára a laza szerkezetű termőtalaj. Lassan szinte teljesen a növénytermesztésre szánt területekhez alkalmazkodott. Itt talál magának búvóhelyet, védelmet és elegendő táplálékot is. (CHERNEL 1899) A gabonatermő területeket részesíti előnybe. A fogoly 85%-ban

növényi és 15%-ban állati eredetű élelmet fogyaszt. Táplálkozása mindössze 4,7%-ban káros. Még kritikus időszakban is elhanyagolható az általa elfogyasztott kultúrnövény magoknak a mennyisége. Állati eredetű táplálékot- mivel táplálkozása ciklikus- áprilistól júliusig fogyaszt. Ez jórészt kártevőkből és azok imágóiból áll. A csibék kezdetben csak állati eredetű táplálékot fogyasztanak, és nagyobb egyedszámú megjelenésük pont akkor történik, mikor ezekből a kártevőkből a legtöbb van. Bár teljesen nem tudja kipusztítani a kártevőket egy területről, mégis igen jelentős a tevékenysége. Növényi tápláléka főleg gyommagvakból áll. Ez a gyomnövények elleni védelemben igencsak számottevő. Mivel a tápláléka jórészt növényi eredetű, ezért növényevőnek tekinthető. (SZEDERJEI és STUDINKA 1957) A fogoly állományának, hasznosításának és kibocsátásának alakulása a 7. ábrán figyelhető meg. A 70-es évektől kezdve folyamatos csökkenés figyelhető meg minden téren. Ugyan a csökkenés mértéke a 80-as években lelassult, de nem állt meg.

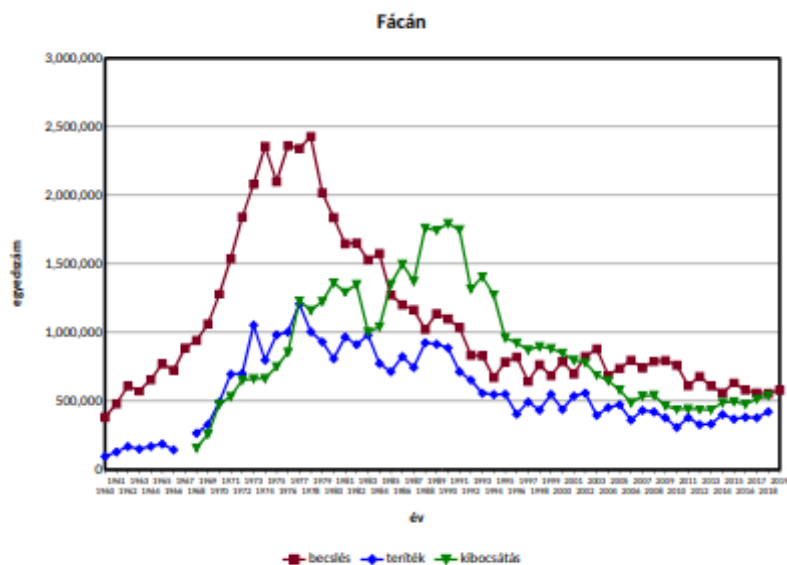
7. ábra: A fogoly állományának, hasznosításának és kibocsátásának dinamikája 1960-2019 (Forrás: OVA)

A fácán Magyarország egy igen jelentős betelepített vadfaja. Mivel sok helyen elterjedt a világon, ezért számos alfaja létezik. Hazánkban tiszta fajról vagy alfajról már nem igazán beszélhetünk. A fácánnak a látása és hallása elég fejlett, viszont szaglása gyenge. Testsúlya

a kakasnak 1,25-1,75 kg között mozog, a tyúké nagyjából ennek a kétharmada. Fő életterét- a fogolyhoz hasonlóan- a mezőgazdasági területek képezik. Ezen felül viszont szereti a kisebb, változatos ligetes erdőket, a sűrűket, csendereseket és a lomblevelű erdőket, amik mezőgazdasági területekkel határosak. Főleg a síkvidékek madara, de megél hegyes területeken is. Szeret a gazos, bokros patakok és vizes árkok mentén bogarászni. Mezőgazdasági területek közül a lucernásban és kukoricásban tartózkodik leginkább, de a répa- és burgonyaföldeket sem veti meg. Élőhelyét a földrajzi hatások erősen befolyásolják. Fontos tényező a talaj szerkezete és vízviszonyai, szereti a homokos talajt. A vízfelület jelenléte élőhelyén nem pusztán a vízszükséglet kielégítése érdekében fontos, hanem a körülötte megjelenő változatos növényzet és rovarvilág miatt is. Klimatikus hatások közül a csapadék, szél, hőmérséklet és a napos órák száma a döntő. (NAGY 1984)

A növényzet a táplálékon kívül, mint búvóhely is szolgál számára. Tavasszal a mezőgazdasági területeken, ősszel a gazos, nádas, sásos részeken és a kukoricaszárban, télen pedig egy közeli erdőben tartózkodik. A fácán étrendjében fontos szerepe van a mezőgazdasági kártevőknek, viszont élőhelyén lévő állatokból kerülnek ki ellenségei is, ezek a szőrmés ragadozók. A fácán- a fogolytól eltérően- polifágnek tekinthető. Táplálékai közt növényi és állati kártevők egyaránt szerepelnek. Nem válogatós. A fácán hasznossága régóta ismert, viszont károkat is tud okozni. Abban az esetben, ha rosszul vetik a gabonát és a felszínen sok marad, akkor a fácán rákap és a felszín alattiakat is kikaparhatja. Ezen felül a fiatal vetések friss hajtásait is megcsipkedheti, de kárt tehet a szőlőben és a lelógó, földhöz közeli gyümölcsökben. Viszont ezek, haszna mellett mind eltörpülnek. (SZEDERJEI és STUDINKA 1957)

A fácán állományának, hasznosításának és kibocsátásának alakulását a 8. ábra mutatja. Az állomány szintén erős csökkenésen ment keresztül, mint a fogoly. Ennek kezdete a 70-es évek vége felé indult meg. Létszáma nagyobb, mint a fogolyé, és 2012 óta ingadozásokkal ugyan, de általánosságban megállt a csökkenésben.

8. ábra: A fácán állományának, hasznosításának és kibocsátásának dinamikája 1960-2019 (Forrás: OVA)

Többször utaltam az előzőekben az erdő vadeltartó képességére, mint fogalom. Az erdő vadeltartó képessége, vagy vadeltartó értéke a természetes viszonyok között rendelkezésre álló, azon növények összessége, amelyeket a vad, mint táplálékot fogyaszt. Ezek lehetnek időszakosan fellelhetők, vagy állandóak. Ez értelemszerűen területenként nagyon eltérő lehet. A többi növény jelenléte függ az erdő típusától, a fafajától és a fajtára jellemző tulajdonságoktól, korosztálytól, záródástól illetve az erdőgazdálkodás céljaitól. A vadat a táplálék felvételében és hasznosításában befolyásolja az éghajlat és az ember által gyakorolt hatások. Az időjárásnak főként a táplálék hozzáférhetőségében és a vad táplálék igényének alakulásában van szerepe. Az emberi tényezők közé sorolhatók az intenzív, belterjes erdőgazdálkodás, a turizmus, a gyakori vadászat és a közlekedés. Ezek negatív hatást gyakorolhatnak, minek jelei lehetnek a vad mozgásának, táplálkozási idejének, táplálkozási módjának, tartózkodási helyének megváltozása. Ezen hatások számlájára írható az is, hogy az agancsos vad minősége romlik, vadászati értéke csökken. Viszont pozitív hatások is elérhetők, ha a fahasználat során tekintettel vagyunk a vadgazdálkodásra és így növelhetjük a vadak téli takarmányának mennyiségét. Ugyancsak hasznos a vadgyümölcs termesztése, megfelelő cserjeszint kialakítása, ami még az erdőgazdaság számára nem káros, a vadak számára pedig kifejezetten hasznos. A vadeltartó képesség meghatározása elég összetett feladat, amely alapos elemzést igényel. Fő tényezője az erdő

táplálékul szolgáló növényvilága. Az elemzések alapja pedig a téli vegetáció megállapítása szembecsléssel, viszonyítással vagy az egységnyi területen történő pontos leltározással. A nyári vadeltartó érték pontos képet nem adhat, mivel a többszöröse a télinek. Az így kapott adatokat még kiegészítésre kerülnek a növényvilág feltérképezésével, a fahasználatból nyerhető téli takarmánnyal és bizonyos növények hasznosítható földalatti részének számbavételével. Mindezek fényében az egyik legfontosabb tényező a vadgazdálkodás és az erőgazdálkodás összhangja, mellyel a vadkárok is megelőzhetőek. A még pontosabb kép érdekében számításba kell venni a tápanyagtartalmát az egyes növényeknek és ehhez igazodva végezni a takarmányozást, így a minőséget javítva. (BENCZE 1955)

A vadeltartó képesség tudatában fontos tényező a vadállomány becslése és szabályozása. A vadállományra vonatkozó adatokat a törzsállomány képezi. A törzsállomány pedig a vadfajok szaporodást megelőző időszakbeli állománya. A vadállomány becslésére több módszer is létezik. Nagyvadas területen az egyik ezek közül a nyomszámlálás. Ezt kivitelezni havas időben lehet az utak és nyiladékok által határolt erdőrészekben. Az itt keletkezett nyomokat vadfajonként megszámlaljuk. Bizonyos életfolyamatai a vadnak sokat segítenek a számlálásban, ezen felül az ivararány és korosztályviszonyok meghatározásában. Ilyen életfolyamat a bőgés és barcogás a szarvas- és dämállomány tekintetében, mivel ilyenkor állománykoncentráció jön létre. A légi és földi megfigyelés a modern becslés formái, melyben sokat segített a drónok megjelenése. Az apróvad állomány becslésére két módszert alkalmazhatunk. Az egyik szerint meghatározott nagyságú területet végigjárva megszámlaljuk a feliasztott vadat. A területi megoszlás alapján az egész területre vonatkoztatjuk az eredményt. Három kategóriába sorolhatunk egy területet vadsűrűség alapján: gyenge, közepes, jó. A másik módszer, hogy a vadat hajtók riasztják fel és a menekülés irányában elhelyezkedő vadászok számlálják meg. Az eredményt az egész területre vonatkoztatjuk. Mivel egyik módszer sem tökéletes, ezért ki kell egészíteni az előző évi tapasztalatokkal. Jól felhasználható adatot szolgáltatnak a vadőr megfigyelései és a többéves lött- és élővadkitermelés. Ezek alapján végezzük az állomány- és ivararány szabályozást, de figyelmet kell fordítanunk a szaporulat védelmére is. Erre már a párzási időszak kezdetével ügyelni kell. Ekkor fokozott nyugalomra van szüksége az állománynak. A megtermékenyülés után fontos tényezők az anyaállat táplálkozási- és környezeti viszonyai, ezek ugyanis hatással vannak a magzatra. Gondoskodjunk ilyenkor fokozottabb mértékben vadjainkról. Az ember által nem befolyásolható tényező viszont az

időjárás. A szaporulat létrejötte és felnevelése során igyekezzünk minél kevesebb zavarásnak kitenni a vadakat. Vadállomány szabályozás alatt azt értjük, hogy az egyedeknek a számát egy meghatározott céllal és feltételek között növeljük vagy csökkentjük. Ez történhet a megfelelő létszám elérése érdekében, a korosztályviszonyok és ivararány optimalizálásáért. (BENCZE 1955)

Ezek alapján fontos a vadgazdálkodás megfelelő megtervezése. Ebbe a vadkárelhárítás is beletartozik. A vadkárokat a legjobb megelőzni, de a különböző módszerek az elhárításra és csökkentésre is jók. Háromfajta védekezés van, a biológiai, a vegyi és a mechanikai. Akkor kapjuk a legjobb eredményeket, ha egymást váltva vagy egyszerre mind a hármat alkalmazzuk. Természetesen előfordulhat, hogy külön is hatásosak. A védekezés területenként eltérő lehet, ami az egyiken beválk, az a másikon nem biztos, hogy eléri a kívánt hatást. Az elsődleges cél a megelőzés. Károsítás előtt elszoktatni a vadat könnyebb feladat, mint már utána. A vegyi és mechanikai védekezés csak akkor lehet elég hatékony, ha biológiai védekezéssel együtt alkalmazzák. A vad viszont képes megszokni idővel az alkalmazott módszert, erre pedig a megoldás, hogy amint ez bekövetkezik, váltani kell új eszközre. Ez nem feltétlen jelenti azt, hogy át kell váltani másik védekezési technikára, bár sokszor ez a legjobb megoldás. Van, hogy az azonos jellegű védekezésnek csupán a módját kell megváltoztatni. Viszont abban az esetben nincs szükség váltásra, ha a hatáscsökkenésnek más oka van, nem pedig az, hogy a vad megszokta. Ilyen lehet például, ha a vegyszert lemosta a víz. Ilyenkor elegendő az azonos módszer újbóli használata. A biológiai védekezés - ami tehát az alapot szolgáltatja a többi védekezési módnak - azon módszerek összessége, amelyek a biológiai egyensúly visszaállításával törekednek a károkozások megelőzésére, elhárítására. Ez az egyensúly a gazdasági vadeltartó képességre épül, és hogy azt ne haladja meg az állomány. Ez azt jelenti, hogy az adott terület mennyi vadat tud eltartani, anélkül hogy jelentős károk keletkeznének a haszonnövényekben. Alapul mindig természetes vadkár veszély szerinti időpontot kell vennünk a gazdasági vadeltartó képességnél. A vadgazdálkodásnak az állomány szabályozásában, míg a mező- és erdőgazdálkodásnak a vad számára hozzáférhető táplálék mennyiségében és minőségében van szerepe. Ez azt jelenti, hogy a három ágazat összhangja szükséges. Ebben az együttműködésben tehát mindegyik félnek feladatai vannak. A vadgazda feladata a vadállomány szabályozása a terület gazdasági vadeltartó képességéhez viszonyítva. A vad megfelelő etetését a vadetetőkön, vadszórókon

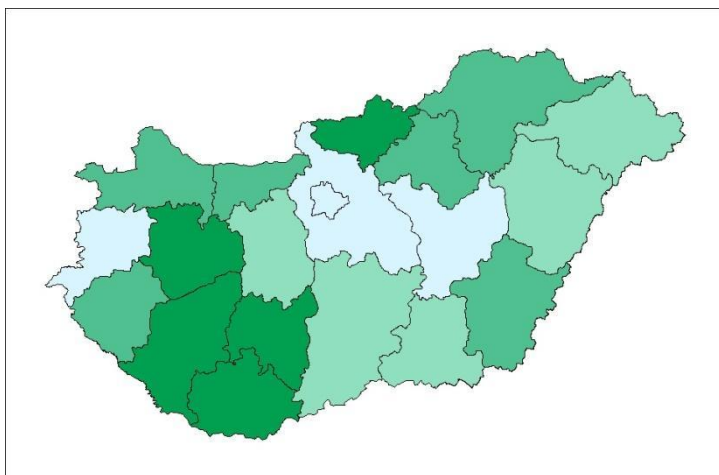
kiviteleznie kell, ezzel elvonhatja a figyelmét a vadnak a veszélyeztetett növényekről. A különböző berendezéseket, mint az etetőt, sózót, itatót stb. a megfelelően, a vad számára megművelt és fenntartott területekkel, mint vadföldet, vadrétet, vadlegelőt stb. úgy kell elhelyezni, hogy a vadat távol tartsák károsításával veszélyeztetett területektől. Mentésíteni kell a vadat a felesleges zavarástól, mert akkor a nagyobb területeket felkeresi és károsítja. A károsítás megelőzésének és a kezdődő károsítás megakadályozásának érdekében gazdátársait segítse, különösen a veszélyeztetett területekről akár vadkárelhárító vadászatokkal, akár riasztással a vadat tartsa távol. Részesítse az érdekelt erdész- és mezőgazdászait a vadgazdálkodásának hasznából arányosan a tőlük kapott segítségért. Az erdőgazda feladata, hogy erdőállományinak megtervezésekor legyen tekintettel az erdő vadeltartó képességének növelésére, a szükséges vadgazdasági berendezések elhelyezésére és kialakítására és mérje fel a vadeltartó képességnek megfelelő vadállomány számát vadfajonként. A vadeltartó képesség növelése érdekében a vad számára táplálékként szolgáló növényeket védje. Vadetetésben a vadgazdát segítse és a vadkár megelőzése érdekében a fakitermelést olyan időpontra ütemezze, amikor a károsítások történnek, így takarmányt biztosítva, ami elvonja a vad figyelmét. Az erdőben folyó munkálatokat úgy időzítse, hogy tartsa szem előtt a vad nyugalmát, különösen olyan időszakokban, mint a bőség, ellés és vadkárveszély. Mezőgazdasági károk bekövetkezése esetén a vadgazdával együtt akadályozzák meg a vad kiváltását a veszélyeztetett területekre. Ha szükséges segítse a vadgazdálkodót a vadkilövési tervének teljesítésében. A mezőgazdász igyekezzen a vad számára csábító terményeit minél távolabb helyezni az erdőtől. A mezőgazdasági termelésre alkalmatlan területein segítse a mezővédő területek kialakítását. Az apróvadra veszélyes mezőgazdasági munkák előtt értesítse a vadőrt és tegye lehetővé a vadmentést, tojásmentést, különösen a mezőgazdaság számára hasznos kártevő pusztító vadak tekintetében. Segítse a vadgazdát a vadtakarmányozásban, tegye számára lehetővé a mezőgazdaság számára hulladéknak számító, de vadtakarmánynak megfelelő termékek felvásárlását. A vadgazdával és erdőgazdával közösen készüljenek föl a vadkárok megelőzésére és teljesítsék a jogszabályban is előírt kötelezettségeiket. Ha ezeket a teendőket és kötelezettségeket a gazdák együtt, egymást segítve teljesítik, mindhármut érdekait szolgálják vele. Sokszor már önmagában a biológiai védekezés is elegendő a vadkárok kiküszöbölésére, illetve megkönnyíti a kisebb területekre alkalmazandó vegyi és mechanikai védekezést. Vegyi védekezésnek nevezzük, mikor kemikáliákkal hajtják végre

a vadkárelhárítást. Mindez a vadat nem zavarja a vegyszerezett növények közti tartózkodásban és a nem vegyszerezett növények fogyasztásában. Ezt a módszert főleg a fás szárú növényeknél használják a rágás és hántás elkerülésére, azokra a helyekre ahol az említett károk összpontosulnak. Így a vad a veszélyeztetett növény helyett másikat választ. A rágás ellen a védőszerek hatása 6 hónapig tart és ezt ismételjük addig, amíg a fát a rágással a vad ténylegesen károsíthatja, fejlődésében korlátozhatja. A riasztó hatású vegyszerek a szagukkal hatnak a vadra. Alkalmazásukkor figyelembe kell venni a szélirányt és a riasztandó vadfaj orrának magasságában kell elhelyezni a szert. Alkalmas lehet a mezőgazdasági termények védelmére és az erdőgazdaságokban. Átmeneti védelmet nyújt főleg az átváltó vad ellen. Viszont a károsító vad állandó tartózkodási helyén hosszabb ideig nem hatásos. Mechanikai vadkárelhárítás eszközei a terület védelmében a kerítés, villanypásztor, rémzsinórok, ismétlődő hang-, fény-, kisugárzás-, és rezgéshatások. A veszélyeztetett növények védelmében rőzséből, nádból, papírból, drótból vagy egyéb anyagokból készült kampókat, kötéseket alkalmaznak. A kerítés bár költséges, mégis az egyik leghatásosabb módszer. Állandó karbantartás, a kapuk gondos zárása és az esetlegesen bekerülő vad kiűzése vagy kilövése esetén hosszútávú védelmet nyújthat. Kertészetek, gyümölcsösök, csemetekertek és egyéb nagy értékű növénykultúrák védelmére a legajánlatosabb. A felületet védő mechanikai eszközök hatásosak lehetnek feltéve ha figyelembe vesszük a terület adottságait, amin alkalmazni akarjuk. Többnyire értékesebb fák védelmére alkalmasak törés, hántás és agancsdörzsölés ellen. A vaddisznó makkevése ellen védekezni talán az egyik legnehezebb feladat. Területfüggő milyen módszer válhat be, nem lehetetlen sikeresen védekezni ellene. A biológiai védekezés mellett vadriasztó szerek és vadászatok segíthetnek. (BENCZE 1955)

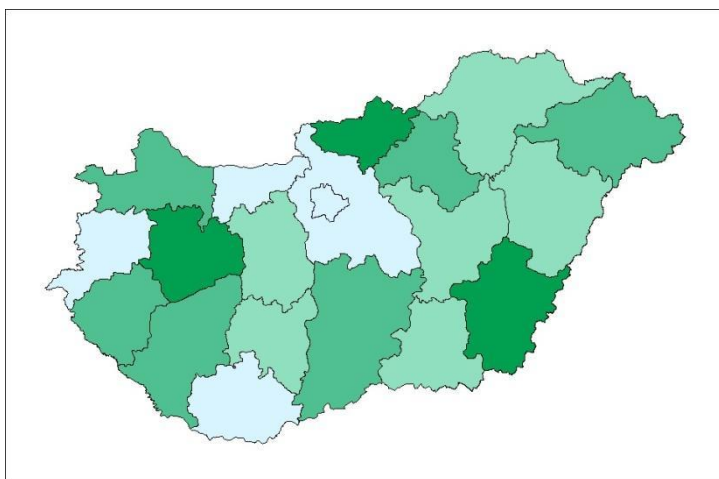
Vadkár bekövetkezténél a károsult a helyileg illetékes jegyzőnél jelentheti ezt. Az eljárás illetékköteles (3000 forint) ügyintézési határideje pedig 30 nap. Az előzőekben már említettem a vadkár fogalmát és az abban említett állatoknak a károkozásaik után járhat térítés. A kárt annak kell megtérítenie, aki az adott területen a vadászatra jogosult, akinek a vadászterületén történt a pusztítás, illetve akinek a vadászterületéről váltott ki a vad. A mezőgazdasági vadkárt meghatározott időszakokban lehet bejelenteni. Őszi gabona: október 1. - augusztus 15., tavaszi gabona: április 1. - augusztus 1., kukorica: április 15. - november 30., burgonya: április 15. - október 15., napraforgó, szója: április 15. - szeptember 30., borsó: március 1. - augusztus 30., szőlő, gyümölcsös: egész évben.

Vadkár, vadászati kár, és vadban okozott kár a kár bekövetkezésétől számított 30 napon belül lehet megigényelni a térítést. Ha a bejelentés a határidőn kívül esik, akkor igazolásra lesz szükség, ami a jegyző által kirendelt meghatározott képesítéssel rendelkező kárszakértő segítségével zajlik. Értelemszerűen ő állapítja meg a kárt. A kárszakértőt 8 napon belül rendelik ki, értesítést csak az ebben érdekeltek kapnak. A kárbecslést a bejelentési határidő után is el kell végezni. Ez esetben a kár mértéke sokszor bizonytalanná válik, ezt a bejelentő terhére veszik figyelembe. Lehetőség van ilyenkor egyezség megkötésére a felek között. Ha ez sikeresen megtörténik és minden félnek megfelelő, akkor a jegyző határozatba foglalja és jóváhagyja. Viszont ha megegyezni nem sikerül illetve a jegyző nem hagyhatja jóvá, akkor az eljárás megszüntetésre kerül. A károsult a kárának megtérítését kérheti a bíróságtól. Ez azonban csak az eljárást megszüntető végzés jogerőre emelkedését követő 30 napon belül lehetséges. (INTERNET 2)

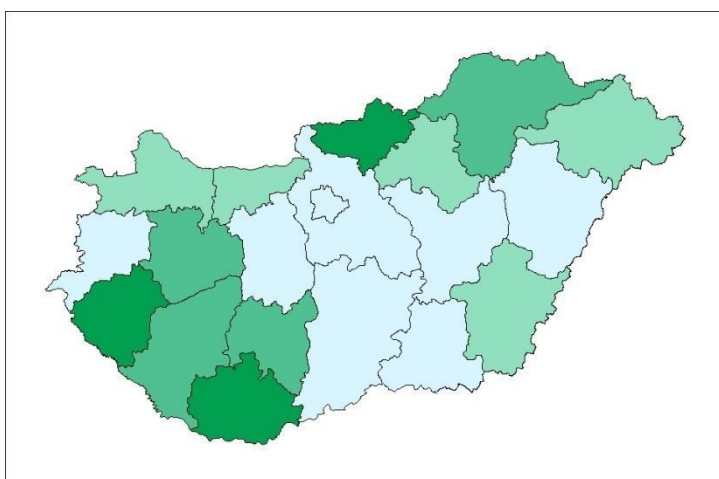
A vadkárok természetesen területenként eltérő mértékűek és jellegűek. Ez függ attól is, hogy az adott területen mik az uralkodó vadfajok, apró- vagy nagyvadas területről van-e szó és milyen mértékű a túlszaporodás az egyes vadfajok tekintetében. 2019-es adatok alapján Nógrád megyében, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és Veszprém területén volt a legtöbb őz által okozott kár (9. ábra). A legkevésbé érintettek Jász-Nagykun-Szolnok, Pest megye és Budapest illetve Vas megye voltak. Nyúl által okozott kár tekintetében Nógrád, Veszprém és Békés megye voltak az élen. A legkevésbé pedig Vas megye, Komárom-Esztergom, Budapest és Pest megye illetve Baranya megye számára okozott problémát (10. ábra). A szarvasok Nógrádban, Zalában és Baranyában okozták a legtöbb kárt, Vas, Fejér, Pest és Budapest, Bács-Kiskun, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok és Hajdú-Bihar megyében a legkevesebbet (11. ábra). Vaddisznók károsításában első helyen megint csak Nógrád áll aztán Veszprém. Fejér, Pest és Budapest, Jász-Nagykun-Szolnok, Csongrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében történt a legkevesebb vaddisznó által okozott kár (12. ábra). (INTERNET 3)

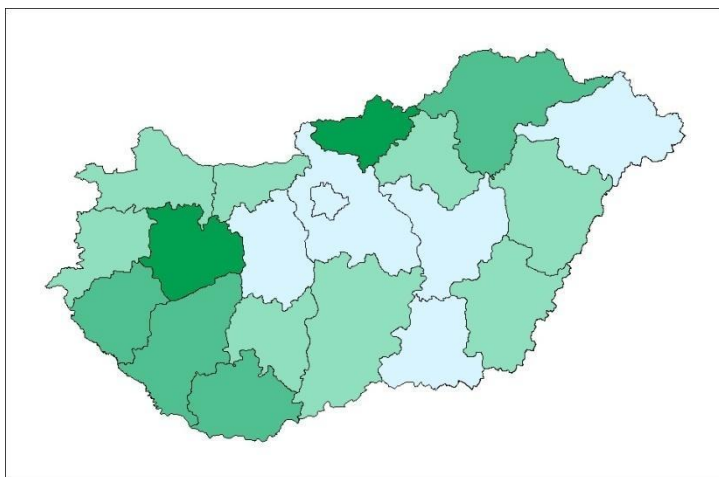
9. ábra: Özkár 2019 (Forrás: Internet 3)

10. ábra: Nyúlkár 2019 (Forrás: Internet 3)

11. ábra: Szarvaskár 2019 (Forrás: Internet 3)

12. ábra: Vaddisznókár 2019 (Forrás: Internet 3)

3. Anyag és módszer

A szakirodalmi áttekintéshez az anyagot jórészt vadászismerősök által ajánlott vagy tőlük kapott könyvekből gyűjtöttem. Ezen felül nagy segítségemre volt az internet, olyan aktuális adatokkal kapcsolatban, melyeket az előbb említett könyvekből nem tudtam megszerezni, mivel jórészt régebbi szakirodalomról van szó. Illetve kiegészítéseket is a világhálóról kerestem, a források, ábrák innen származnak. Több diagramot az OVA oldalán található táblázatok alapján szerkesztettem meg Excel program segítségével. Az elemzéshez konkrét például két vadásztársaság szolgál. A kettő egység igen nagy különbségeket mutat, annak ellenére, hogy majdnem szomszédosak egymással, ezért választottam dolgozatom alanyául őket. Ezen felül a társaságok adatai mellett az országos trendeket is elemeztem. Ez rálátást ad arra mennyire jellemző az adott egységre az adott régió tendenciája, illetve hogy általában országos helyzet milyen szinten áll. Az elemzés során az adatokat összességében néztem, hol vannak kiemelkedő különbségek, illetve mennyire tartják a trendet az egyes területek.

3.1 A Hangonyi Zöldmező Vadásztársaság jellemzése

A Hangonyi Zöldmező Vadásztársaság az ország észak-keleti részén található. Összesen 4320 ha területtel rendelkezik. A vadásztársaság észak-nyugati részét a Borsod-Nógrád megyehatár és a Magyar-Szlovák határ metszéspontjától az államhatár keretezi Hangonyig. E ponttól a terület mezsgyéje Hangonyon keresztül folytatódik, érintve a Hangonyt Domaházával összekötő közutat, a Hangony-patakot és a Hangony-Kissikátor községhatárt. Innen a 31-es határdombig tart és onnan tovább a völgyön felfelé. A továbbiakban a következő községhatárokat érinti a terület: Borsodszentgyörgy-Hangony, Borsodszentgyörgy-Hangony-Kissikátor, Arló-Borsodszentgyörgy-Domaháza, Arló-Domaháza. Arló-Domaházától a határ Heves és Borsod megye találkozásáig tart. Innentől a megyehatár keretezi a területet az államhatárig. A társaság székhelye Domaházán található. Az egység területének több mint 2/3-a erdősült, a mezőgazdasági művelés mára már elég kevés. A fő tevékenység a szervezet fenntartására a vadászat és a bérvadásztatás, mely az afrikai sertéspestis óta főleg a gímszarvas vadászatokat jelenti. Ezen felül hozzájárul a fenntartáshoz a tagdíj és a tagi hozzájárulás. Az elhullott disznók utáni állami kárpótlás is jelentős volt a társaság számára.

Területén 65 db magasles van. Automata szóró 9 db található és hagyományos szórók is fellelhetők, de ezek mennyisége változó a körülményektől, fejlesztésektől függően. Sózó 45 db van. Itató még nincs, fejlesztés keretében jövőre terveznek telepíteni egyet. Ebben az évben vadföldet nem műveltek, viszont az előző években 15-20 ha körül volt vegyesen.

A terület alapvetően nagyvadas. A gímszarvasnak és a vaddisznónak van a legnagyobb jelentősége. A gímszarvas állománya a becslések alapján hullámzó. A hasznosítás értéke növekvő, ezáltal a lött trófeás vadak száma is növekvő. Minősége közepes. Állománya még csak közelíti a terület vadeltartó képességét, de nem megfelelő hasznosítás esetén könnyen meghaladhatja azt. Minőséget tekintve a cél a javítás. A vaddisznó normál esetben a kívátnál jóval nagyobb létszámban van jelen, a trófeás vad minősége pedig közepes. Viszont az afrikai sertéspestis miatt a számuk becslések szerint igen erősen megfogyatkozott, mivel a terület erősen érintett a járvány tekintetében. Szerencsére az állomány teljesen nem pusztult ki, mondhatni kezdenek újra megjelenni a területen. Az őz közepes jelentőséggel bír. Az állomány csökkenő, minősége gyenge. A redukálódásának egyik fő oka az időnként megjelenő szürke farkas, ami a faj predációjával jelentősen károsítja azt. Nem mellelleg a többi nagyvad fajra is rossz hatással van. A területen muflon is található, viszont olyan kis számban, hogy jelentősége nincs. A minőség javítás és az állomány mennyiségének szinten tartása a cél. Ez körütekintő hasznosítással kivitelezhető. Itt is meg kell említeni a szürke farkas jelentős károsító tevékenységét. Dámszarvas a területen nem található. Időnként terítékre hoznak egy-egy példányt, de tartósan nem telepedik meg.

A területen a legtöbb apróvad fajnak, ha jelen is van, nincs jelentősége. Ilyen a mezei nyúl, a fácán, a balkáni gerle, az örvös galamb, a dolmányos varjú, a házi görény és a nyest. Kis jelentőséggel bír a szajkó, a borz. Közepes vagy nagy jelentősége van a rókának, a kóbor kutyának és a kóbor macskának. Ez utóbbiaknak a gyérítésére figyelni kell.

A vadásztársaság területén egy tájvédelmi körzet található, a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet. Ez 243,8058 ha területet foglal magába. Különleges kezelési vagy vadgazdálkodási terv nincs érvényben. Az egység területén vadaskert nem található.

A társaságot 1934-ben alapították Hangonyi Nagyvadas néven. 12 tag volt és összesen 12430 ha-t területtel rendelkeztek. Akkoriban még apróvadas terület volt. A mezőgazdasági területek száma jóval nagyobb volt, többen foglalkoztak növénytermesztéssel. Vadföldjük csak kevés volt. A mezőgazdaság fejlődésével változások

indultak meg a vadgazdálkodás számára is. Növekedni kezdett a ragadozók és nagyvadak száma, ami által az apróvadaké meg csökkent. Átalakultak nagyvadas területté. Azóta a társaság is sokat fejlődött és működésük hatékonyabb. Most 42 tagja van a társaságnak. Az elnök Filó Gábor, a vadászmeister Elek Bertalan, a titkár ifj. Kovács László. Két hivatásos vadászuk van, Fórizs István és Varga Csaba.

3.2 Az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaság jellemzése

Az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaság szintén az ország észak-keleti részén található. Észak felől a Szlovák-Magyar államhatár keretezi, keletről a Sajó és a 26-os főút, délről Ózd belterületei. Nyugati irányban Hangonyig húzódik. A területnek, ami összesen nettó 5290 ha 30%-a erdőterület, 30%-a rét és legelő és 40%-a mezőgazdasági művelés alatt van többnyire a Sajó-Agrár Zrt. által. Telephelye Ózdon van. A társaság fenntartásához legfontosabb tevékenységek egyikét jelentette a vaddisznóhajtás. Külföldi és belföldi vendégek is részt vettek ezeken. Ám 2018 óta az afrikai sertéspestis miatt ezt a tevékenységet már nem tudják folytatni. Egy ideig a vaddisznó elhullás után kapott állami támogatás is a főbb bevételek közé tartozott, ám ez megszűnt. A társaság azóta a gímszarvas vadásztatására állt át, ez jelenti a legnagyobb bevételt. Az őz vadásztatása kis jelentőséggel bír. Ezen felül az egység fenntartásához hozzájárulnak még a tagdíjak és a földalapú támogatás.

A társaság művel 40-50 ha vadföldet, plusz a tagok művelnek még egyénileg 32 ha sajátot. A terület természetes víz ellátása kifejezetten jó, így elegendő a négy mesterséges itató. Rendelkezik 28 automata szóróval, 23 sima szóróval és a tagoknak 13 szórója van. A területen 67 darab fix les van, vadkár elhárítási időszakban plusz 40 db vagy még annál is több mobil lest üzemelnek be.

Alapvetően vegyes vadas terület. Az apróvadnak a sok víz jelenléte kedvez. Jelentőséggel a kacsra és a fácán bír. Fácánt évente 400-500-at ki is bocsátanak. Ragadozók közül a róka van jelen legnagyobb számban, illetve telente megjelenik a szürke farkas. A talajviszonyok miatt borz is számottevő mennyiségben található, ami a mezőgazdasági vadkárak szempontjából nem előnyös. Nagyvadak közül a gímszarvasnak van pillanatnyilag a legnagyobb jelentősége. A törzsállomány nagyjából 300 egyedből áll. Tizenkét éve még csak, mint váltóvad tartották számon, de azóta folyamatos, gyors tempójú növekedés tapasztalható. Terítéke az elmúlt 10 évben folyamatosan és gyors ütemben nőtt. A tavalyi

vadászati évben 52 egyed került elejtésre. Az állomány minősége lassan, de biztosan javul. A dām vad a területen hosszú idő óta jelen van és állománya stagnál. A törzsállomány nagyjából 40 egyedből áll. Terítéke nincs, nem hasznosítják. Az őz állomány is folyamatos növekedést mutat. Minősége elég rossz és nem is mutat javulást. Jelenleg 300 db a becsült törzsállomány. Terítéke az elmúlt 10 évben változó volt, de összességében – az elmúlt évek növekedése ellenére - csökkent. Az előző vadászati évben 35 példány került elejtésre. A vaddisznó állománya az elmúlt 10 évet tekintve 2018-ig folyamatosan nőtt, azóta azonban töredékére csökkent. Ez a vadásztársaság az elsők között volt, ahol megjelent az afrikai sertéspestis és veszélyes szintre emelkedett a súlyossága. Jelenleg kevesebb mint 100 egyedből áll a törzsállomány. Az ASP előtt 142-es terítéknagyság volt (2017-2018), ami több mint 400 vaddisznóból álló törzsállományt jelentett. Azóta azonban csak diagnosztikai lelövés folyik. Muflon a területen nincs.

A területen tájvédelmi körzet nem található, Natura 2000-es területek vannak. Vadaskert nincs.

A vadásztársaságot 1965-ben alapították Ózdi Kohász Bányász Vadásztársaság néven. Az elnök Zalai László volt, a titkár Ádám Antal, a vadászmeister pedig Kóródi Géza. 1968-ban épült az első vadászházuk, mely ma már nem látja el feladatát. A terület mérete az alapítás óta csökkent. A vadállományban is következtek be változások, a vízi vad eltűnt, az apróvad létszáma lecsökkent, a nagyvadé pedig erőteljesen nőtt.

3.3 A Bükki Vadgazdálkodási tájegység jellemzése

Mind a kettő vadásztársaság, ami az előzőekben bemutatásra került a Bükki Vadgazdálkodási tájegységhez tartozik. Ennek VGTE kódja 203. Ezen vadgazdálkodási tájegységnek három megyében található területei. 39,2%-a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (149.346 ha), 57,3%-a Heves megyében (218.162 ha) és 3,5%-a Nógrád megyében (13.198 ha). Az egység 92%-a alkalmas vadgazdálkodásra. Művelési ágak szerint 48%-a erdő, 29,4%-a szántó, 4%-a rét, 5,1%-a szőlő, 0,1%-a nádas, 0,3%-a tó és mindössze 7,7%-a alkalmatlan művelésre. A táj jellegét az Északi-középhegység határozza meg, ezáltal döntően hegyes-dombos vidékről van szó. Mezőgazdaság tekintetében jellemző az intenzív, nagy táblás művelés. Ez az apróvadak számára kedvezőtlen. A nagyvadak és ragadozók elszaporodtak, miáltal az apróvadak száma jelentéktelenre csökkent. A mezei nyúl és fácán állomány számára a gépesítés és vegyszerek használata

kedvezőtlen hatást keltett, mivel az élőhelyek és azon megtalálható élőlények változatossága csökkent. Ellenben a nagyvadnak kifejezetten kedvezővé vált az élőhely. Viszont ez az erdei és mezőgazdasági károk jelentős növekedését okozta, miáltal egyre több konfliktus alakult ki a területet művelők (erdészek, mezőgazdászok) és a vadgazdálkodók között.

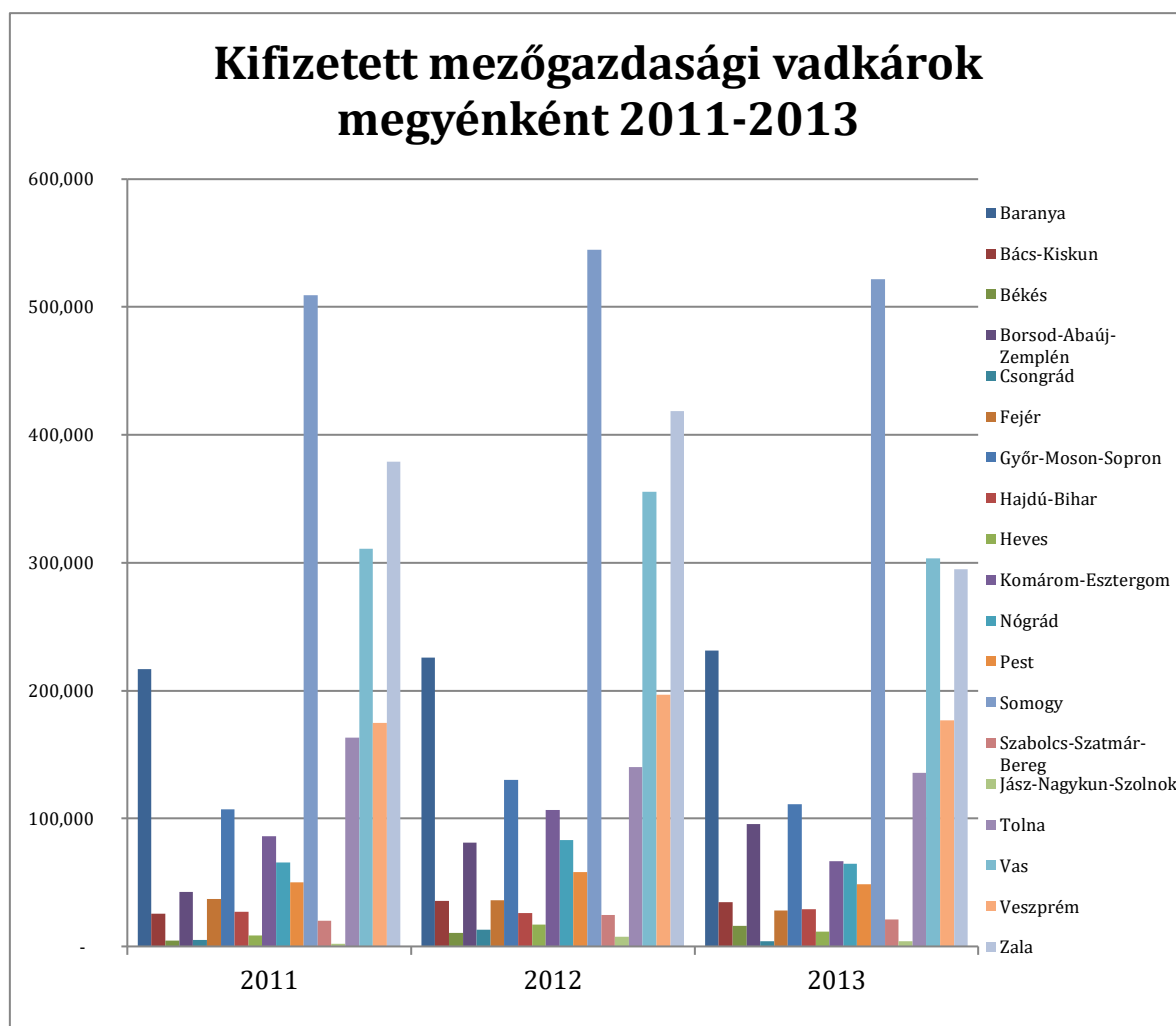
A terület két Nemzeti Park között oszlik meg. A Bükk Nemzeti Parkhoz 374.802 ha (98,5%) tartozik, míg az Aggteleki Nemzeti Parkhoz 5.870 ha (1,5%). Ramsari vizes élőhely nem, ellenben Natura 2000-es terület található a tájegységen.

A két rokonágazat erdőgazdálkodás és vadgazdálkodás összehangolása elengedhetetlen lenne a megfelelő működéshez. A magas nagyvad létszám vadkárokkal jár, ami konfliktusokat okoz. A megoldást a vadlétszám csökkentése jelentheti, valamint a vadkár megelőzés és védekezés. A célok elérésében a jó tervezés és a megfelelő kezelése a vadállományoknak sokat segít. Ebbe beletartozik a hasznosítás növelése is. A vadhús-fogyasztást népszerűsíteni kell, valamint törekedni kell a vadak élőhelyének megóvására.

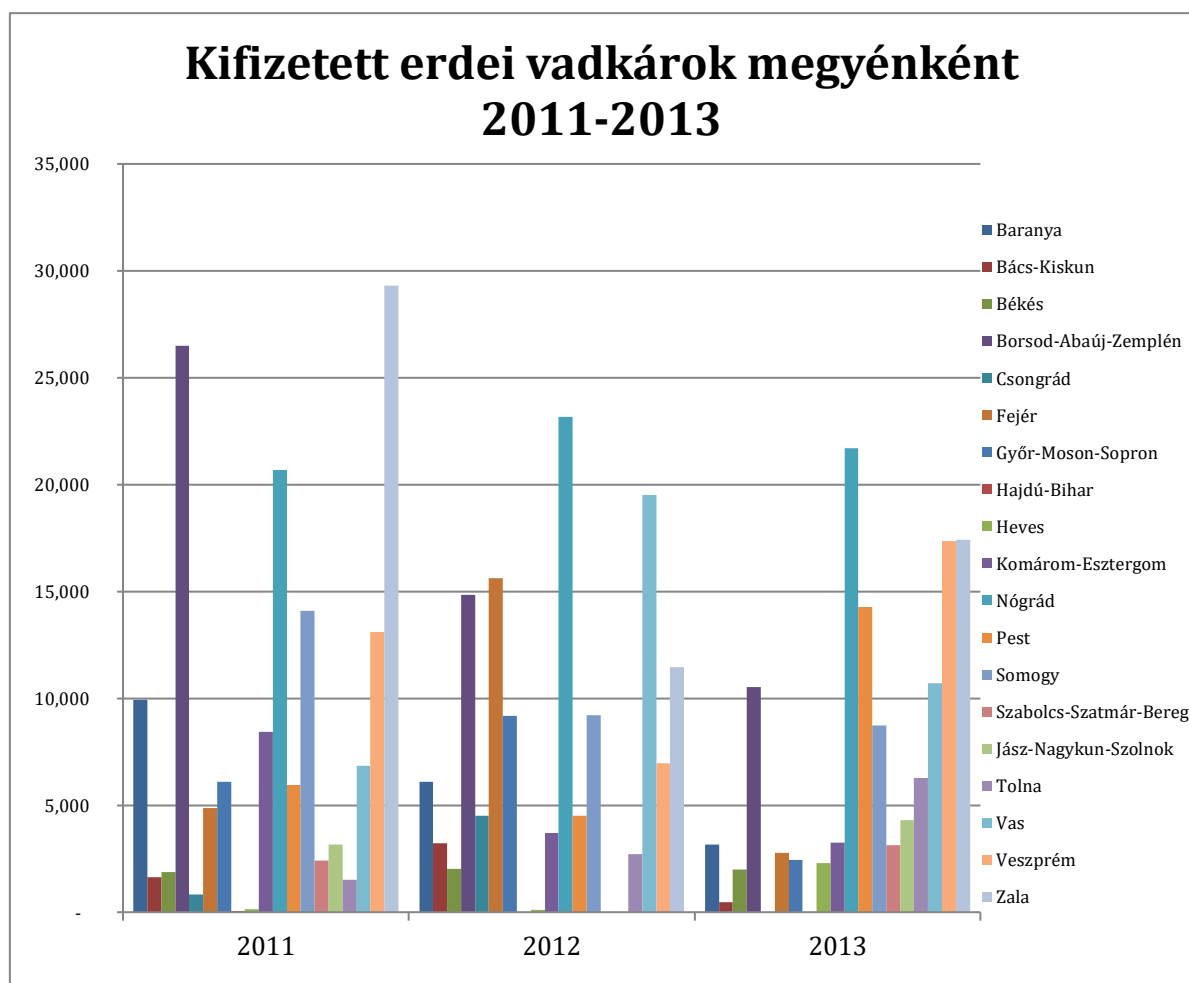
4. Eredmények és értékelés

4.1 Az országos vadkárhelyzet értékelése megyénkénti osztásban

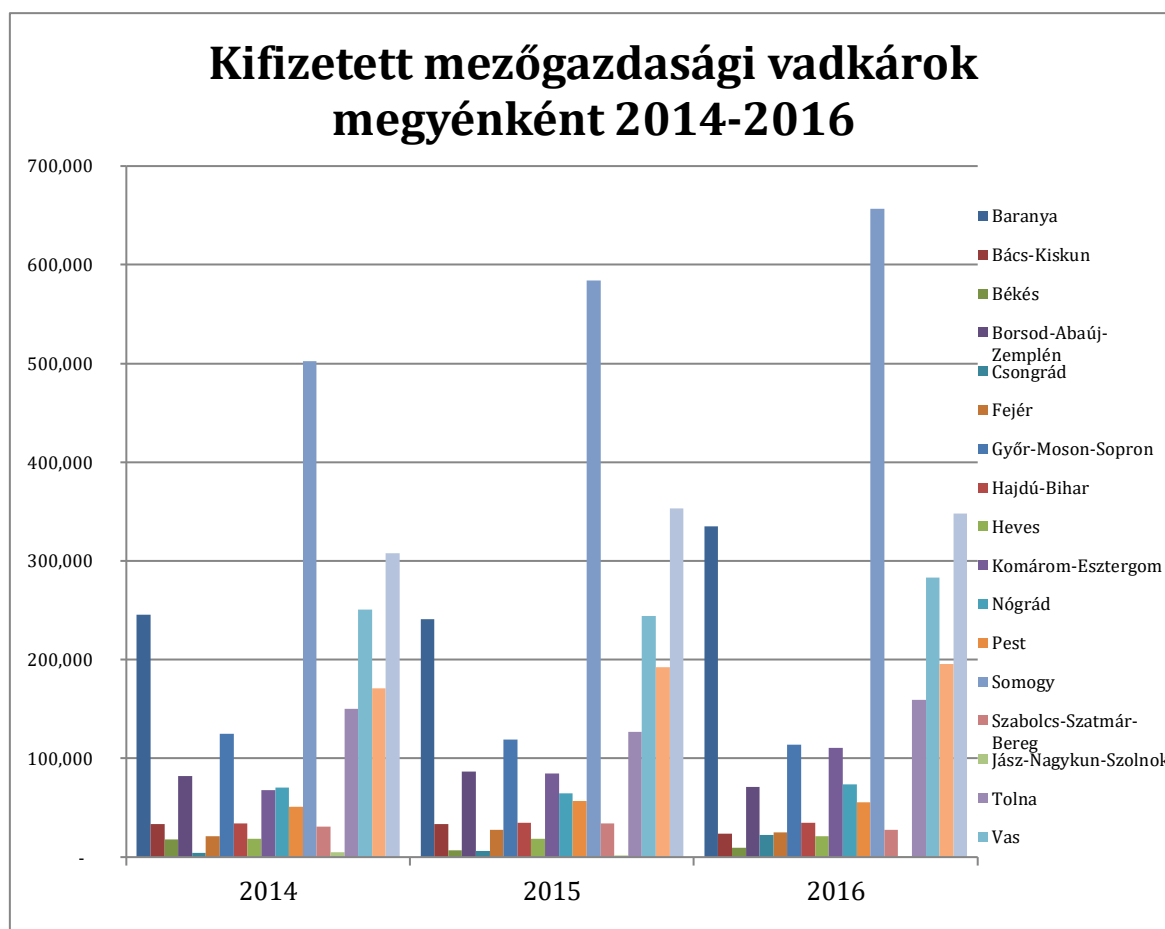
A 13-18. ábra alapján jól látható, hogy a mezőgazdasági károk az országban majdnem mindenhol jelentősebbek. Ezen belül is a legérzékenyebb Somogy megye. A vizsgált időszakban végig első helyen áll a mezőgazdasági vadkárok tekintetében. Zala, Baranya és Vas megye követik. Többnyire Jász-Nagykun-Szolnok megye a legkevésbé érintett, amit Csongrád és Békés megye követ. Az általam vizsgált két vadászterület a Bükk Vadgazdálkodási tájegységbe tartoznak. Ezen egységnek a legnagyobb része Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozik. Heves megyében a vizsgált időszakban növekedés figyelhető meg, de még így sem ér el nagyon magas értéket. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében magasabbak az értékek, általános növekedés vagy csökkenés nem figyelhető meg, ingadozó. Ezáltal az egység az átlag alatti negyedbe esik a vadgazdálkodási tájegységek között a mezőgazdasági vadkár rangsorában. Az erdei vadkár, bár kevesebb mint a mezőgazdasági, arányaiban azonban ingadozóbb, változékonyabb. Egy-egy év között is többszörös különbség mutatkozhat. Az erdei vadkár legjellemzőbb Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. A legkisebb mértékben általában Hajdú-Bihar megyét szokta érinteni, de ez erősen változó. A Bükk Vadgazdálkodási tájegység ebből a szempontból felettebb változatos, mivel bár Borsod-Abaúj-Zemplén megye magas értékeket mutat, viszont Heves megyéről ez nem mondható el. Így összességében az egység az átlag feletti negyedbe esik.

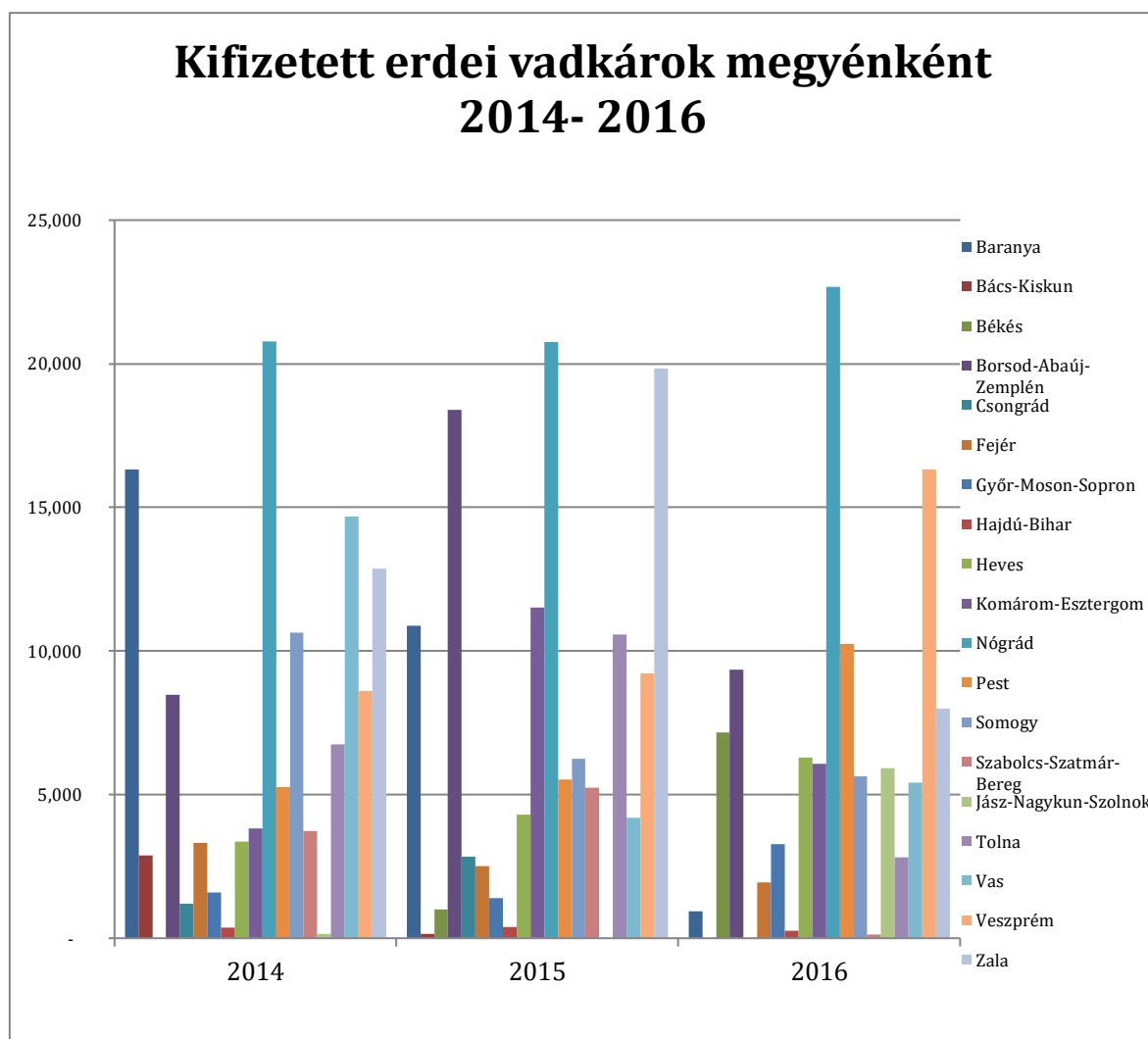
13. ábra: Kifizetett mezőgazdasági vadkárok megyénként 2011-2013 (Forrás: OVA)

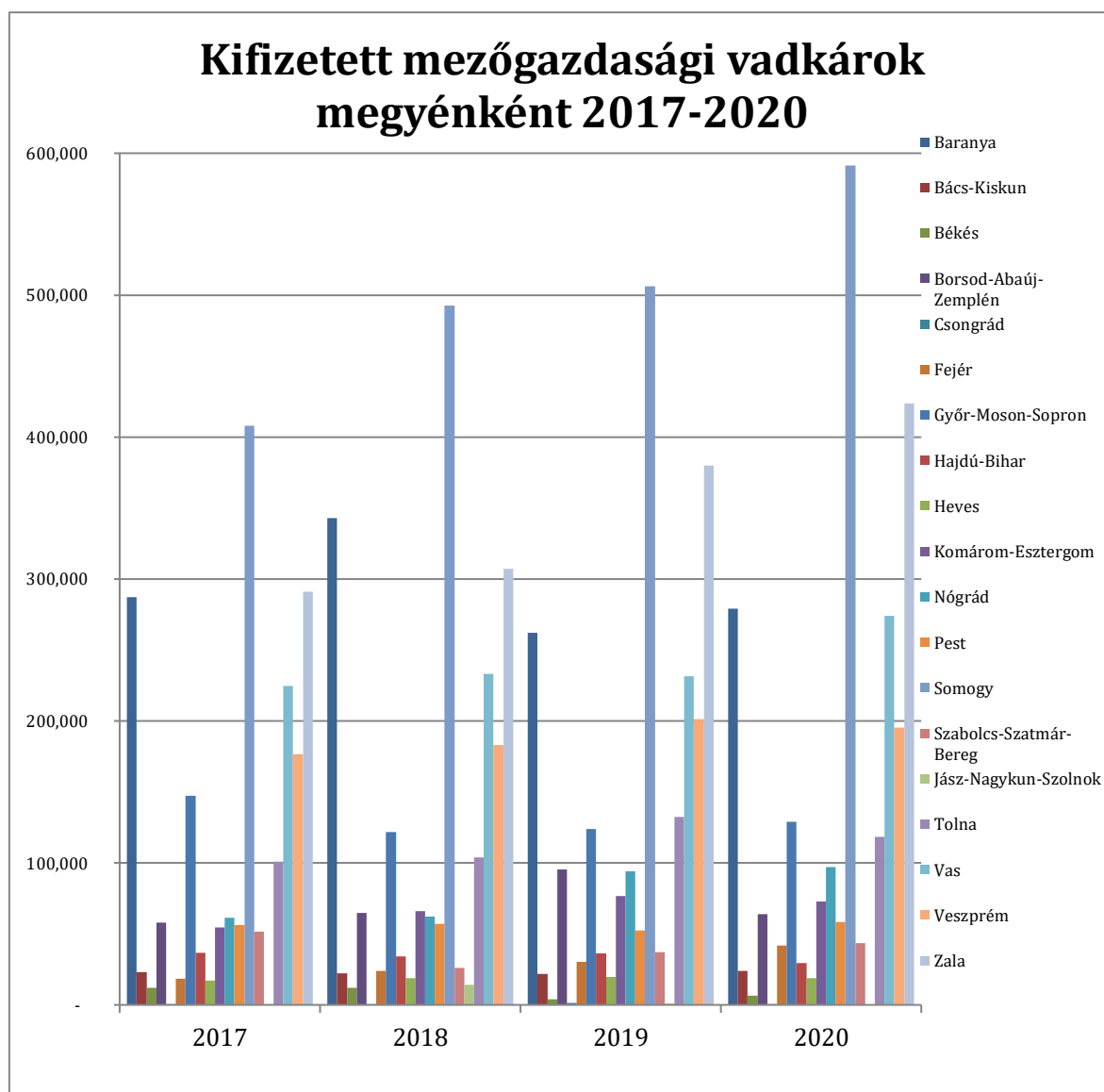
14. ábra: Kifizetett erdei vadkárok megyénként 2011-2013 (Forrás: OVA)

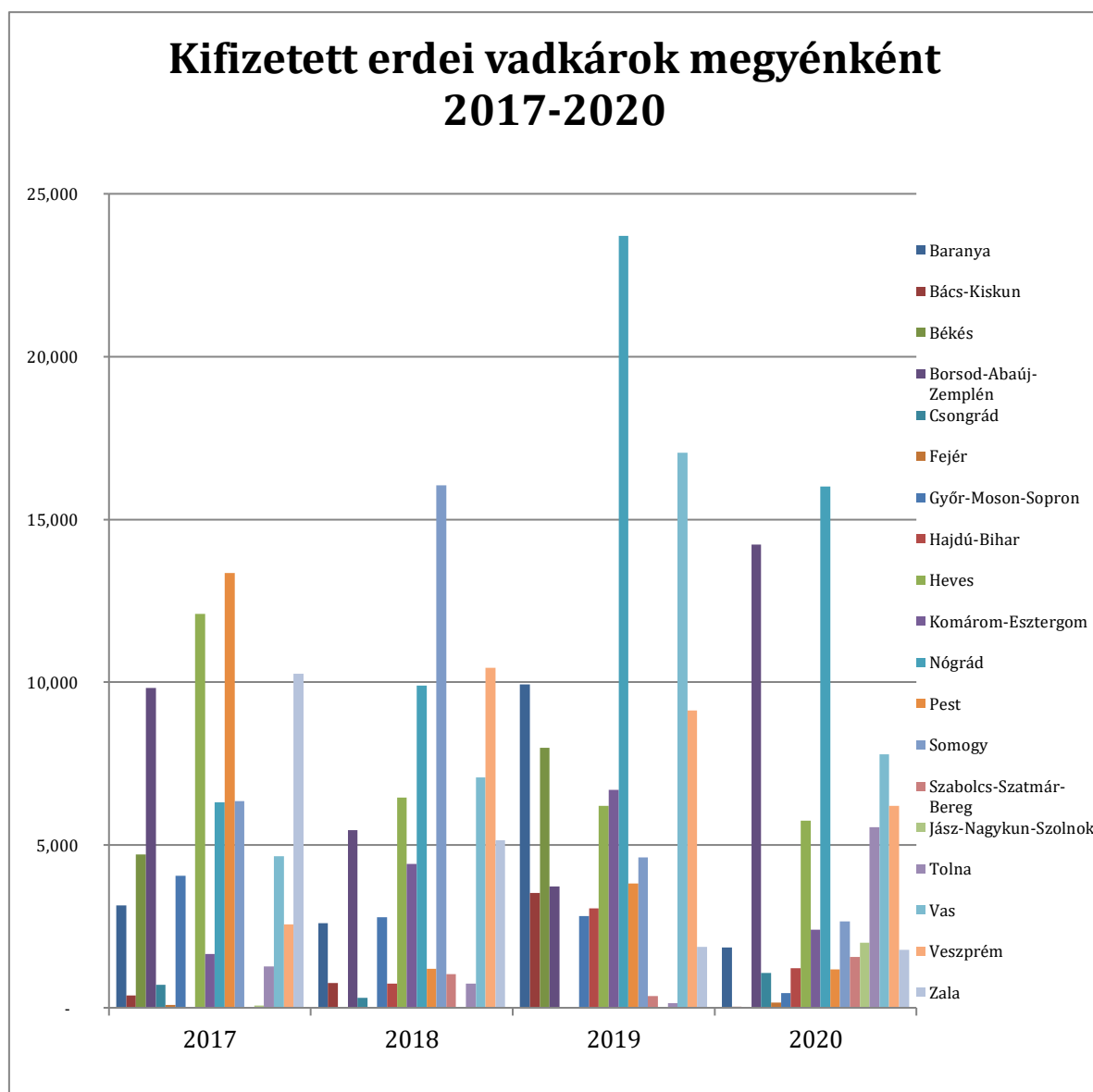
15. ábra: Kifizetett mezőgazdasági vadkárok megyénként 2014-2016 (Forrás: OVA)

16. ábra: Kifizetett erdei vadkárok megyénként 2014- 2016 (Forrás: OVA)

17. ábra: Kifizetett mezőgazdasági vadkárok megyénként 2017-2020 (Forrás: OVA)

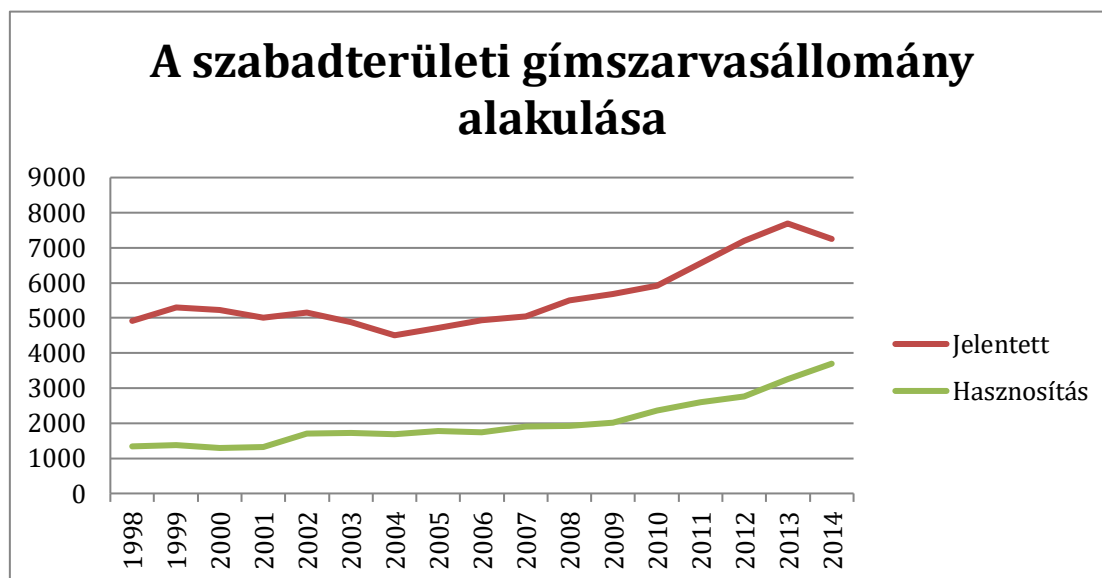

18. ábra: Kifizetett erdei vadkárok megyénként 2017-2020 (Forrás: OVA)

4.2. A Bükki Vadgazdálkodási tájegység vadkárhelyzetének értékelése

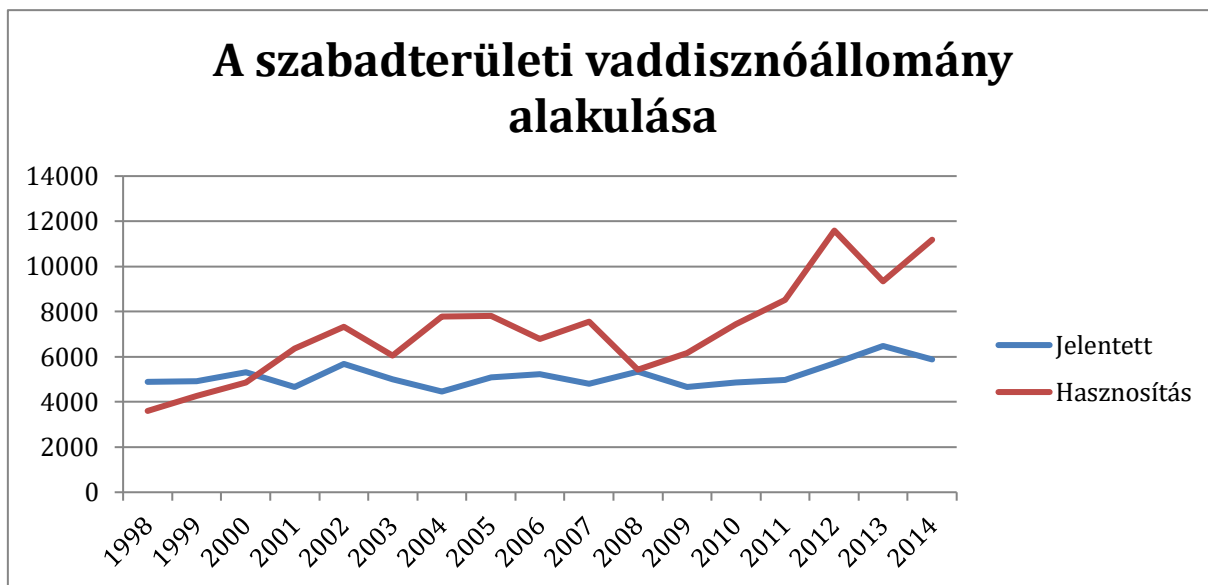
A Bükki Vadgazdálkodási tájegység egyik legjelentősebb vadja a gímszarvas. Állományának 1998-2014 közötti időszakban, melyet a 19. ábra szemléltet, dinamikus növekedését figyelhetjük meg, ami egyébként mind a mai napig nem mérséklődött jelentősen. Bár a hasznosítás is az állománnyal együtt növekedett, ez nem bizonyult elégnek, mivel a nagyarányú erdősültség igencsak kedvez neki. Vadgazdálkodási szempontból nagy jelentőséggel bír. Viszont vadkárokozása az egyik legnagyobb mértékű

a tájegységen található fajok közt. Károsítása 1998 és 2014 között ingadozó volt, de összességében nőtt.

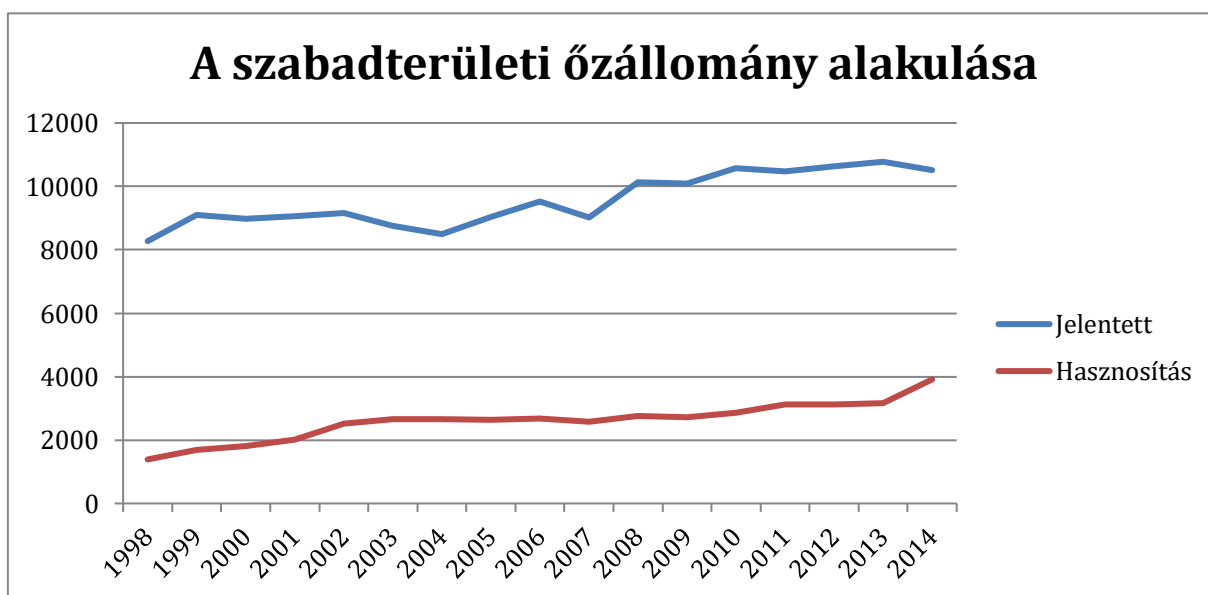
19. ábra: A szabadterületi gímszarvasállomány alakulása (Forrás: OVA)

Másik legjelentősebb vadfaj a tájegységen a vaddisznó. 1998-2014 időszakot vizsgálva láthatjuk, hogy állománya folyamatosan növekedett, annak ellenére, hogy a hasznosítás is kifejezetten magas volt (20. ábra). A magas létszámú állomány veszélyes szintre emeli a mezőgazdasági vadkárok mértékét, mely az adott vadgazdát ellehetetlenítheti. Erre a megoldás a még nagyobb hasznosítás lenne. Ám a 2018-ban kezdődő afrikai sertéspestis járvány sok társaságnál szinte nullázta az állományt. Bár sok helyen már újra kezdenek megjelenni még mindig a töredéke található meg az ezelőtti állománynak.

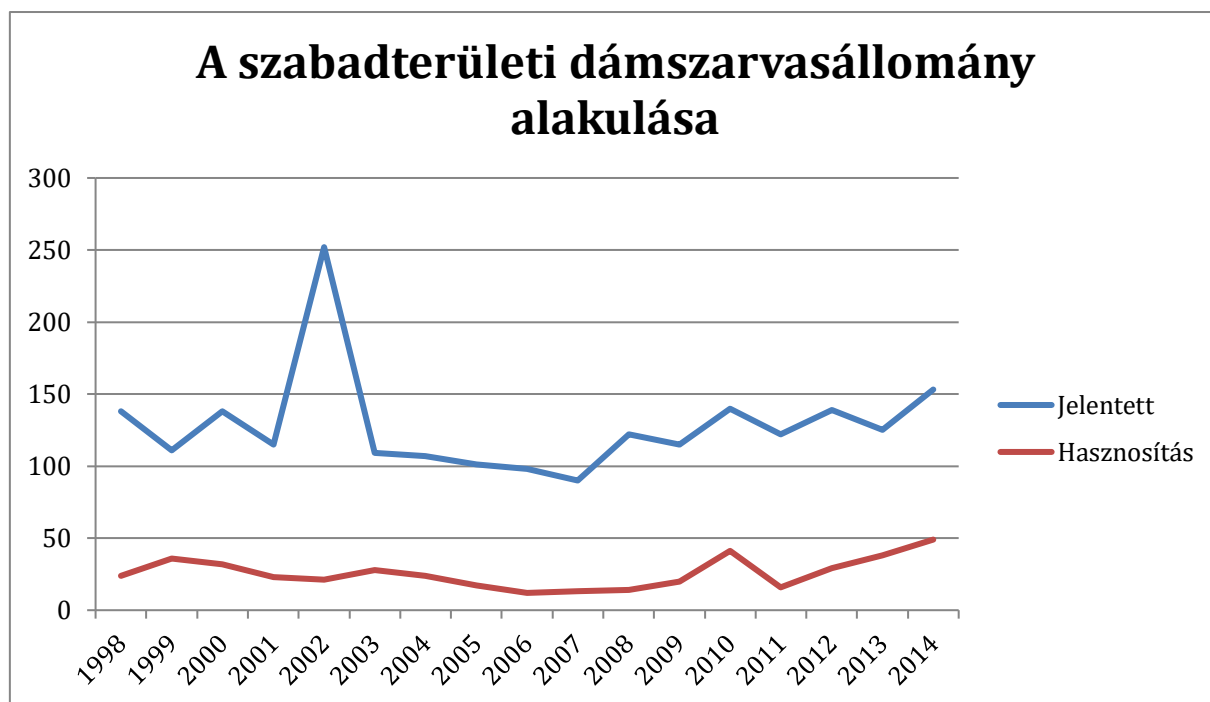
20. ábra: A szabadterületi vaddisznóállomány alakulása (Forrás: OVA)

Az őz közepes jelentőségű vad a gímszarvas és a vaddisznó után. 1998 és 2014 között folyamatos növekedést lehet megfigyelni az állományon. A hasznosítás is növekedett, bár lassan és még bizonyos mértékben mindig lehet növelni (21. ábra). Vadkár tekintetében is a vaddisznó és gímszarvas után van. Főleg helyi jelentőségűek károkozásai. Jelentősebb pusztítást csak ennél jóval nagyobb állománnyal tudna okozni, mivel ez a szokottól eltérő magatartásra sarkallná mind táplálkozásban, mind életmódban.

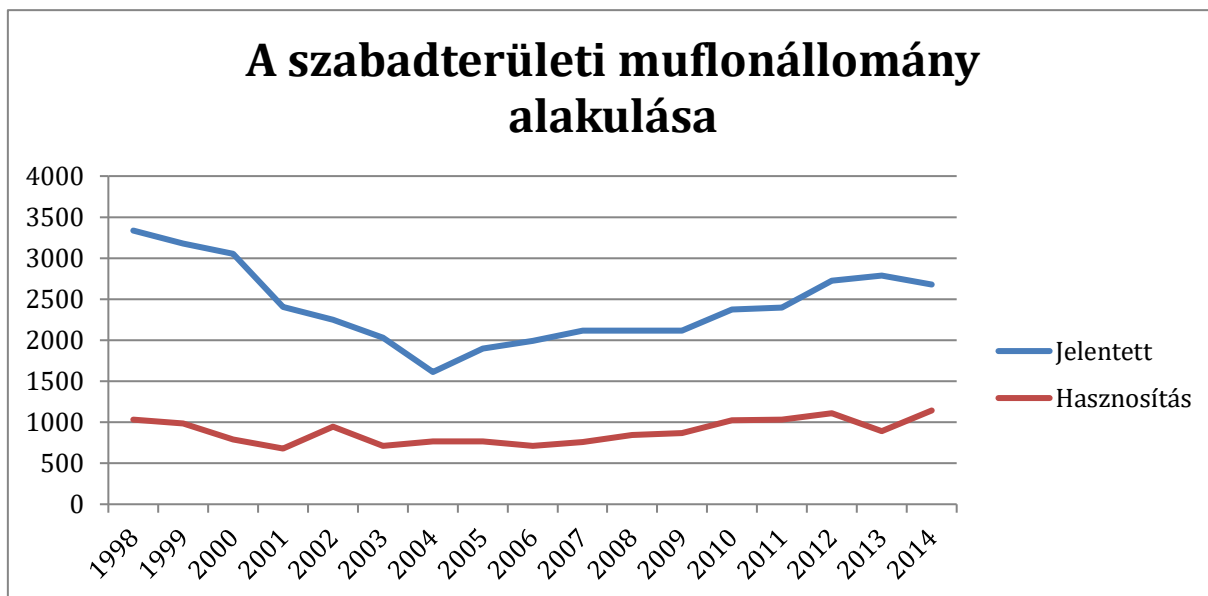
21. ábra: A szabadterületi őzállomány alakulása (Forrás: OVA)

A dámszarvas állománya a vizsgált időszakban először csökkent majd erősen növekedett és ezzel együtt a teríték is. Hasznosítása alacsony volt, csak az utolsó években növekedett (22. ábra). Jelentősége a többi vad mellett eltörpül. Állományának túlzott növekedése súlyosbíthatja a mezőgazdasági és erdei vadkárokat.

22. ábra: A szabadterületi dámszarvasállomány alakulása (Forrás: OVA)

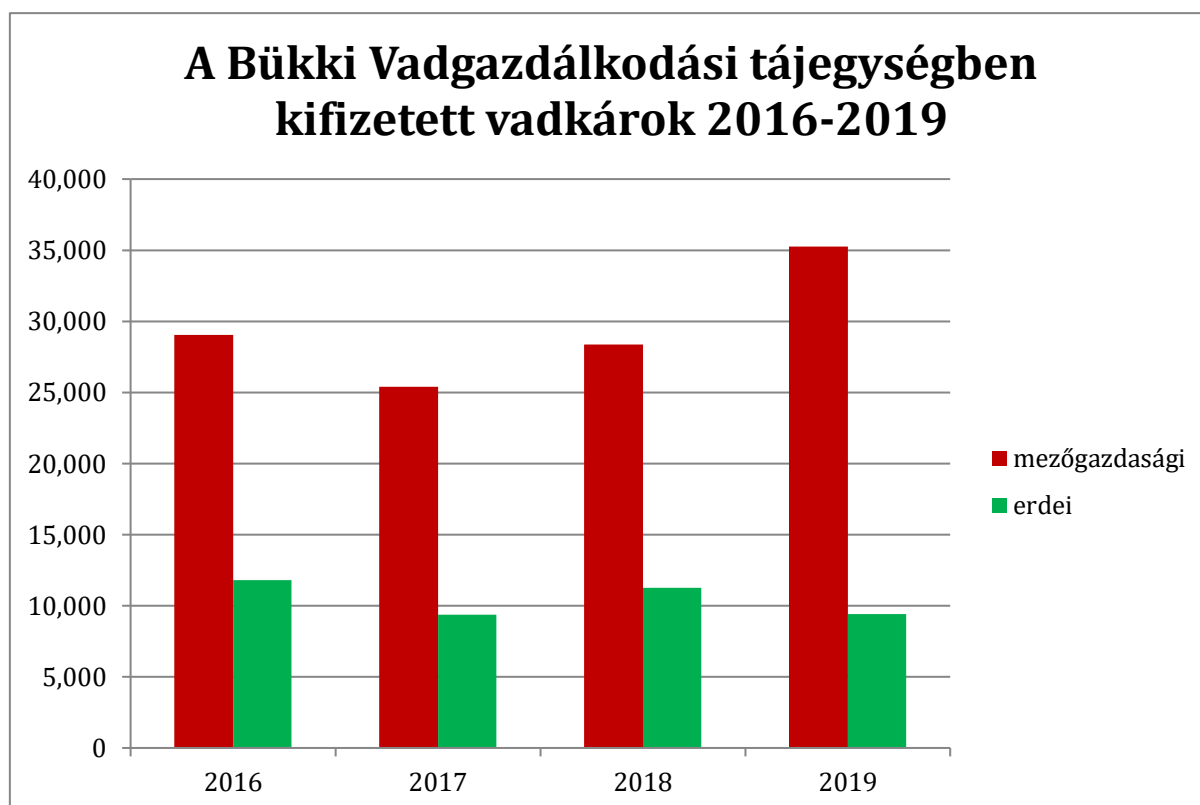
A muflon állománya is csökkent először majd utána kezdett növekedni (23. ábra). A szabadterületi állományok aránya csökkent. A tájegységen egy nagyobb tömbben található meg, viszont itt van az egyik legnagyobb állományuk. Hasznosítása változó. Vadkár szempontjából nem jelentős.

23. ábra: A szabadterületi muflonállomány alakulása (Forrás: OVA)

A fácán és a mezei nyúl állomány csökkentek. A mezei nyúl állomány jobban megtervezett hasznosítása lenne a javasolt. Vadgazdálkodási szempontból már jelentősége nincs. A fácán jelentősége is visszaszorult. A kibocsátása ingadozó, hasznosítása már egy ideje csökkenő tendenciát mutat. Mivel a Bükki Vadgazdálkodási tájegység egy nagyvadas terület és az apróvad állományok csökkennek, már csak a tenyésztett vadfajoknak van jelentősége. Ezek közé tartozik a fácán, a tőkés réce és a balkáni gerle. Ragadozók közül a róka és az aranyakál gyérítése fontos az apróvadfajok érdekében. A varjak és kis testű menyétfélék gyérítése kevésbé meghatározó.

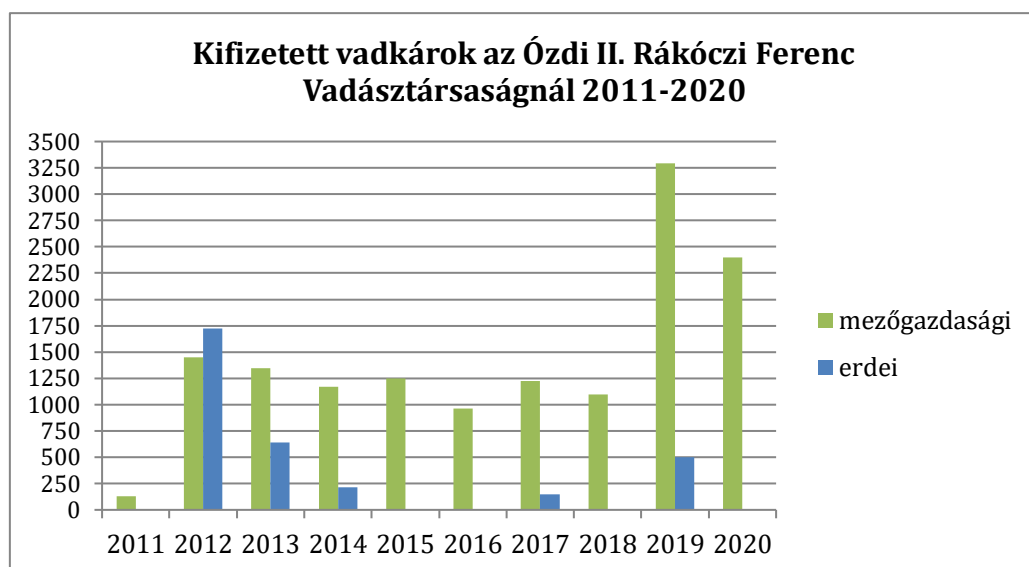
A 24. ábra mutatja 2016-2019-es időszakban a kifizetett mezőgazdasági és erdei vadkárokat. Az erdei kár erősen ingadozik, a mezőgazdasági kár pedig inkább növekszik. Mezőgazdasági vadárok mindig nagyobb értéket mutatnak, mint az erdeiek. Ez főleg a Borsod megyébe található területek miatt lehet, mivel ott magasak az értékek a 13.-18. ábrák alapján. Erdei károk terén látható, hogy 2017-es év kivételével mindig magasabbak az értékek a tájegységen. Ennek oka, hogy minkét megyéből főleg nagyobb erdősültségű területek tartoznak az egységhez.

24. ábra: A Bükki Vadgazdálkodási tájegységben kifizetett vadkárok 2016-2019
(Forrás: OVA)

4.3. Az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaság vadkárhelyzetének értékelése

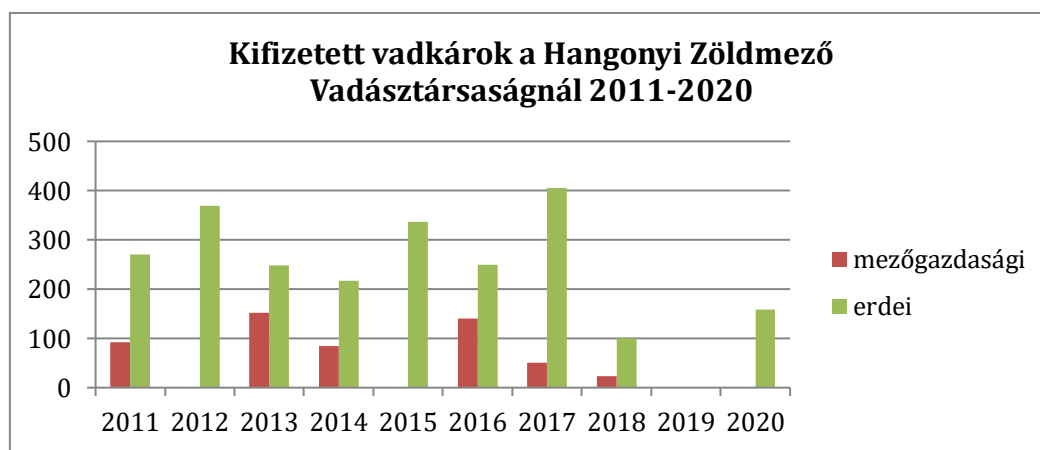
A 25. ábrát összevetve az előzőekkel láthatjuk, hogy mint az országban a legtöbb helyen és a Bükki Vadgazdálkodási tájegységen is jellemző, az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaságnál is általában a mezőgazdasági károk a nagyobbak és értékük növekedő tendenciát mutat. Ez adódik abból a tényből is, hogy a vadásztársaság területének igen nagy részén folyik mezőgazdasági művelés. Erdei károk sok esetben nem is fordulnak elő, általános növekedés vagy csökkenés nem figyelhető meg.

25. ábra: Kifizetett vadkárok az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaságnál 2011-2020
(Forrás: Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaság)

4.4. A Hangonyi Zöldmező Vadásztársaság vadkárhelyzetének értékelése

A 26. ábra mutatja a Hangonyi Zöldmező Vadásztársaság által térített vadkárok összegét. Itt az általánostól eltérően az erdei károk mindig meghaladják a mezőgazdaságiakat. Ez abból következik, hogy a terület legnagyobb része erdősült és kevesen foglalkoznak mezőgazdasággal. Az erdei károkban nincs kiemelkedő eltérés, az ingadozások nem szélsőségesek, ekkora erdőterülethez képest nem számítanak magasnak sem az értékek. A vizsgált időszakban többször is előfordult, hogy egy-egy évben nem volt mezőgazdasági vadkár. Nagy ingadozást ebben a fajta vadkárban sem figyelhetünk meg.

26. ábra: Kifizetett vadkárok a Hangonyi Zöldmező Vadásztársaságnál 2011-2020
(Forrás: Hangonyi Zöldmező Vadásztársaság)

5. Következtetések és javaslatok

A vadkár helyzet alakulására sok tényező hatással lehet. Országosan a mezőgazdasági kár évről évre hasonló értékű. Erdei károk összességében csökkenést mutatnak a vizsgált időszakban. A két vadásztársaság, melyet elemeztem, bár nem határosak, mégis közel fekszenek egymáshoz, mindössze egy vadásztársaság található köztük. A vadkárokkal kapcsolatos adataik ennek ellenére nagyon különbözőek.

Az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaság számára a mezőgazdasági területeken jellemzőbb a kár. Ezeken többnyire a vaddisznó és a borz károsít. Bár a vaddisznó az ASP miatt csak kis számban van jelen, ez mégsem okozott enyhülést vadkárok terén. Értelemszerűen nemcsak a vaddisznó szokott ott károsítani és ezt szemlélteti az utóbbi pár év. Növekedés figyelhető meg, de ennek oka részben az is, hogy a termelt növények (kukorica, búza stb.) ára növekedik. Ezáltal ugyanazon a területen bekövetkezett ugyanolyan mértékű károsításért már több térítést kell fizetni a társaságnak.

A károkat megelőzni vagy kiiktatni természetesen teljesen nem lehet. Viszont mindenképp érdemes megpróbálni minimalizálni. Ehhez a vadak megfelelő mértékű hasznosítása az egyik legfontosabb tényező:

- A gímszarvasnak még nagyobb mértékű hasznosítása javasolt. Az állomány növekedésének dinamikáját és azt a tényt megfigyelve, hogy az egyre nagyobb térítékek ellenére sem csökkent az állomány gyarapodásának mértéke, arra lehet következtetni, hogy nagyobb hasznosítás is ráférne az állományra. Ennek az erőteljes növekedésnek a kedvező feltételeken kívül a gímszarvas nagy migrációs hajlama az oka.
- Mivel az őz állománya is növekvő tendenciát mutat, érdemes arra is figyelni, bár vadkárok terén nem végez a társaság területén nagy pusztítást. Táplálkozási viselkedéséből eredendően sem kifejezetten kártékony, mivel csak az adott növény tetejét, felső leveleit csipegeti le, illetve – hacsak nincs nagymértékű túlszaporodás – szétszórtan helyezkednek el a területen. Többnyire csak magán kertekben okoz kisebb problémákat. Viszont ha nagyon elszaporodik, fokozódhatnak az általa okozott vadkárok jelentős mértékben.

- A borzok gyérítése sem elhanyagolható. A társaság területén lévő talaj nagyon kedvező ennek a fajnak ezért számottevő mértékben vannak jelen és szívesen károsítják a mezőgazdasági növényeket.

A takarmányozás szakszerű végzése és a vadföldek megfelelő helyen való létrehozása nagyban hozzájárul a vad elvonásához azokról a területekről, ahol pusztítást okozhat. További lehetőség a különböző vadriasztók beszerzése. Területtől és vadfajtól függően lehet kiválasztani a megfelelőt. Az egyik legbiztosabb megoldás a kerítés, de ez elég költséges. Különböző vegyi és mechanikai vadriasztók léteznek manapság. Hatékonyságuk sok tényező függvénye, de megfelelő használat mellett gyakran megoldást jelenthet, különös tekintettel a fokozottan veszélyeztetett részekre. Persze a földtulajdonos erdőgazdálkodó vagy mezőgazdásznak is részt kell vennie a védekezésért tett erőfeszítésekben, mert ezek az ő érdekében zajlanak.

A Hangonyi Zöldmező Vadásztársaság vadkár adatai módfelett kedvezőek. Mezőgazdasági károk oldaláról ennek a fő magyarázata a kevés ilyen jellegű terület. Magas erdei vadkár mértéket indokolhatna a több mint 2/3-os erdősültség. Viszont ez sem jellemző. Ez a tájegységre tipikustól merőben eltér. Ennek okai lehetnek:

- Vadfajok állományának megfelelő mennyisége. Ha nem haladja meg a terület eltartó képességét a károk minimalizálódnak, mivel a vad elég élelmet talál a természetes környezetében és elég tere is lesz élőhelyén.
- Nem elhanyagolható a vadak megfelelő etetése sem. Személy szerint nem egy gyakorlatot töltöttem el a társaságnál, így alátámaszthatom, hogy a vadetetést nagy szakértelemmel és gondossággal végzik.
- Ha a vadásztársaság jó kapcsolatot ápol a gazdálkodókkal és az együttműködés teljes, akkor könnyebben találnak megoldásokat.
- A helytelen vadgazdálkodás bizonyos módjai is okozhatják a vadkár minimalizálódását. Idetartozik a túlhasznosítás, ami miatt a vadállomány folyamatos csökkenése következik be. A vadak elvándorlása is csökkentheti a károkat. Ezek viszont **nem jelentenek megfelelő megoldást** a vadkár problémájára és fontos megjegyezni, hogy mindez nem is jellemző a társaságra, amiről jelen esetben beszélünk.

Mindenesetre javasolt a társaságnak ezek az értékek tartása vagy további csökkentése.

6. Összefoglalás

Mióta az ember vadgazdálkodással foglalkozik, azóta a vadkár egy állandóan jelenlévő tényező. A témát a definíciók megismerésével érdemes kezdeni. A fő fogalmak az 1996. évi LV törvény, továbbá az annak végrehajtására kiadott 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet tartalmazza. Nem számít vadkárnak a vad által a mező- és erdőgazdálkodáson kívül okozott kár, a vadászati kár, valamint a vad elpusztításával okozott kár. Vadkár a gímszarvas, dámszarvas, őz, vaddisznó és muflon okozta kár a mezőgazdaságban és az erdőgazdaságban, illetve az őz, mezei nyúl és fácán szőlőben, gyümölcsösben, szántóföldön, erdősítésben és csemetekertben okozott kára, abban az esetben, ha a pusztítás a 10%-ot meghaladja. A vadak nem nevezhetők egyértelműen hasznosnak vagy károsnak, több tényezőtől is függ, hogy az adott területen a haszna vagy a kára érvényesül jobban. Ezek a számunkra „rossz” vagy „jó” hatással rendelkező tevékenységek a vadak természetének részei. Minden élőlény, így a vadak is életközösségben élnek, melynek része az élettelen környezet, a vegetáció és az állatvilág. Ezek a közösségek az ember jelenléte nélkül önszabályozó módon egyensúlyban élnek. A gazdálkodás, amit folytatunk, viszont beleszól ezekbe az életközösségekbe, ugyanis teret, tehát élőhelyet vesz el. Mivel a harmóniát mi bontottuk meg, nekünk kell gondoskodni a visszaállításáról. Az egyik legjelentősebb nagyvadunk a gímszarvas. Tartása magas biológiai indexe és értékes agancsa miatt gazdaságos lehet megfelelő mennyiségben és arányokban. Általa okozott károk a hántáskár, rágáskár, tiprás és törés. A dámszarvasról ugyanezek elmondhatók, de kevesebb az egyedszáma az országban. Az őz is hasonló károkat okozhat, mint az előző kettő vadfaj, de sokkal kisebb mértékben általában. A muflonnak a mezőgazdasági kártétele nem jelentős. Az erdőgazdaságokban azonban számottevő rágás- és hántáskárokat okoz. A vaddisznó általában inkább a kártételeiről ismert. Ezek főleg a mezőgazdasági területeken jelentkező tiprások, a növények kitúrása és felfalása. Egészen az ASP megjelenéséig szinte az egész országban túl volt szaporodva. Az apróvadak állománya nem ér el akkora mennyiséget, hogy az jelentős károkkal járjon. Összességében az egész országban csökken a létszámuk. Az egyik legnagyobb jelentőségű tevékenység, ami a vadkár helyzetet befolyásolja az állomány szabályozása. Ennek kiindulópontja az állománybecslés. Amit alapul kell venni az pedig az erdő, az élőhely vadeltartó értéke. Ez,

az ott állandóan vagy időszakosan jelenlévő növények összességét jelenti. Ezek képezik a táplálék bázist, feltérképezése szemrevételezéssel és a szükséges kiegészítő adatok gyűjtésével történik. Kipótlása a megfelelő etetéssel kivitelezhető, ami főleg télen fontos. A becslések alapján végezzük az állományszabályozást, melyben létfontosságú figyelembe venni a vadeltartó képességet. Ez az állomány csökkentése, növelése, a kor és ivararányok kedvezőbb irányba változtatása. A mechanikai- illetve vegyi védekezés jó kiegészítés lehet különösen veszélyeztetett helyeken vagy növények esetében. De fontos megjegyezni, hogy ezek önmagukban, biológiai védekezés nélkül nem fogják a kívánt hatékonyságot nyújtani. A vadkár bekövetkezése után a károsult a jegyzőnél tehet erre bejelentést és igényelhet térítést. Konkrét példáim két a Bükki Vadgazdálkodási tájegységhez tartozó vadásztársaság. Értékeik nagyon különbözőek. Az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaság trendjei az országoshoz és a vadgazdálkodási tájegységéhez hasonlóak. Mezőgazdasági vadkáraiik sajnos növekednek. Több megoldás enyhítheti ezt, érdemes átgondolni és megtalálni a megfelelőt. A vaddisznó állományt, ha nem lenne jelen az ASP mindenképp csökkenteni kéne. Ez a vadásztársaságnak is jó lenne bevétel szempontjából, illetve a vadkárokat is jelentősen csökkentené. Viszont az afrikai sertéspestis megjelenése óta teljesen megváltozott az állomány, a vaddisznók szinte teljesen eltűntek. A társaság így jelentős bevételtől esik el, mert a betegség előtt ez volt az egyik legnagyobb jövedelem a társaság számára. Javasolt az ASP ellen tehető óvintézkedések betartása, hogy az állomány helyreállhasson. Ez valószínűleg hosszú időbe fog telni, illetve az sem kizárt, hogy időszakosan újra és újra meg fog jelenni a betegség. Viszont ha úgy alakul, hogy az állomány teljesen helyreáll, nagyon fontos lesz a megfelelő hasznosítás és a természetes vadeltartó képességet figyelembe vevő létszám tartása. A gazdálkodóknak, illetve a potenciális károsultaknak, pedig ugyanúgy meg kell tenni a tőlük telhető óvintézkedéseket, mivel megfelelő állomány esetén is a vaddisznó természetéből adódóan okozhat károkat a számára szimpatikus helyeken. A gímszarvas esetében szintén érdemes átgondolni a hasznosítás megfelelőségének kérdését. Sokszor azért nem megfelelő arányú a teríték a létszámhoz képest, mert nem végzik el, vagy nem az alkalmas módon hajtják végre az állománybecslést. A dámszarvas is jelen van a területen, de nem annyira jelentős mennyiségben, hogy az problémát okozzon, ezért nem is hasznosítják. Ám érdemes odafigyelni az állomány alakulására, mivel nagyjából ugyanolyan károkat tud okozni, mint a gímszarvas. Az őz is jelen van, állománya nő. Extrém túlszaporodás szükséges ahhoz,

hogy tényleg jelentős kárt okozzon, de érdemes figyelni rá mert megfelelő körülmények esetén ez lehetséges. Muflon nincs jelen, de kártétele egyébként sem jelentős. Úgy vélem, nincs akkora állománya az országban, ami valós problémákat tudna okozni. A Hangonyi Zöldmező Vadásztársaság tendenciái eltérőek az országostól és a vadgazdálkodási tájegységekre jellemzőktől. Az értékek igencsak alacsonyak, az erdei kár meghaladja a mezőgazdaságit, de mértéke így is minimális. Ez jelzésértékű, hogy az állományok megfelelő mennyiségben vannak jele, esetleg alacsonyabb a létszám, mint ami még eltartható lenne. Nyilván a vaddisznó esetében itt is jelentős szerepe van az ASP-nek, illetve minden nagyvadra nézve a szürke farkas jelenlétének. Ez persze nem épp kedvező egyik sem. A farkas védett, jelenléte és pusztítása ellen nem lehet tenni, az ASP ellen a megfelelő lépéseket megtenni viszont elengedhetetlen. Mivel a muflon kevés, a dák pedig csak néha jelenik meg, így vadkár szempontjából nincs velük teendő. A továbbiakban ezen értékek tartása vagy esetleges csökkentése a legmegfelelőbb cél.

7. Irodalomjegyzék

1. BENCZE L. (1955): Vadgazdaságtan. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
2. CHERNEL I. (1899): Magyarország madarai, különös tekintettel gazdasági jelentőségükre, Franklin nyomda, Budapest
3. DR. SÁRKÁNY P. és VALLUS P. (1971): A vadászat kézikönyve. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
4. FESTETICS P. (1941): Az őz tenyésztése, óvása és vadászata. Dr. Vajna és Bokor Kiadása, Budapest.
5. KOVÁCS GY. és HELTAY I. (1993): A mezei nyúl. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
6. LOVASSY S. (1927): Magyarország gerinces állatai és gazdasági vonatkozásaik. Természettudományi Társulat, Budapest
7. NAGY E. (1984): A fácán és vadászata. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
8. PÁLL E. (1985): A gímszarvas és vadászata. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
9. PÁLL E. (1966): A vaddisznó és vadászata. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
10. PÁLL, E. (2001): A vaddisznó. Nimród Vadászakadémia 8. Nimród Alapítvány, Budapest.
11. RÁCZ S. (1995) Muflon. Nimród Alapítvány, Budapest
12. REICHHOLF, J. (1996): Emlősök. Ford. Schmidt András; Magyar Könyvklub, Budapest
13. SZABOLCS J. (1968): A dām vad. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
14. SZEDERJEI Á. (1959): Őz. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
15. SZEDERJEI Á. (1965): Szarvas. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
16. SZEDERJEI Á. és STUDINKA L. (1957): Nyúl, fogoly, fácán. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
17. VÁSÁRHELYI I. (1958): Hasznos és káros vademlősök. Gondolat kiadó, Budapest

Áttanulmányozott internetes források:

1. INTERNET 1: 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600055.tv>
2. INTERNET 2: Vadkár bejelentése. https://www.magyarvadasz.hu/index.php?p=vadasz_infotar&id=6
3. INTERNET 3: Országos Vadkárterkép 2019. https://www.vadalarm.hu/hu/blog/148_orzagos-vadkar-terkep-2019#1

8. Táblázatok és ábrák jegyzéke:

- 1. ábra: A gímszarvas állományának és hasznosításának dinamikája 1960-2019.
(Forrás: OVA) ..... 7. oldal
- 2. ábra: A dámszarvas állományának és hasznosításának dinamikája
(Forrás: OVA) ..... 9. oldal
- 3. ábra: Az őz állományának és hasznosításának dinamikája 1960-2019
(Forrás: OVA) ..... 10. oldal
- 4. ábra: A muflon állományának és hasznosításának dinamikája 1960-2019
(Forrás: OVA) ..... 11. oldal
- 5. ábra: A vaddisznó állományának és hasznosításának dinamikája 1960-2019
(Forrás: OVA) ..... 13. oldal
- 6. ábra: A mezei nyúl állományának és hasznosításának alakulása 1960-2019
(Forrás: OVA) ..... 14. oldal
- 7. ábra: A fogoly állományának, hasznosításának és kibocsátásának dinamikája
1960-2019 (Forrás: OVA)..... 15. oldal
- 8. ábra: A fácán állományának, hasznosításának és kibocsátásának dinamikája
1960-2019 (Forrás: OVA)..... 17. oldal
- 9. ábra: Őzkár 2019 (Forrás: Internet 3) ..... 23. oldal
- 10. ábra: Nyúlkár 2019 (Forrás: Internet 3) ..... 23. oldal
- 11. ábra: Szarvaskár 2019 (Forrás: Internet 3)..... 23. oldal
- 12. ábra: Vaddisznókár 2019 (Forrás: Internet 3) ..... 24. oldal
- 13. ábra: Kifizetett mezőgazdasági vadkárok megyénként 2011-2013
(Forrás: OVA) ..... 31. oldal
- 14. ábra: Kifizetett erdei vadkárok megyénként 2011-2013 (Forrás: OVA) ..... 32. oldal
- 15. ábra: Kifizetett mezőgazdasági vadkárok megyénként 2014-2016
(Forrás: OVA) ..... 33. oldal
- 16. ábra: Kifizetett erdei vadkárok megyénként 2014-2016 (Forrás: OVA) ..... 34. oldal
- 17. ábra: Kifizetett mezőgazdasági vadkárok megyénként 2017-2020
(Forrás: OVA) ..... 35. oldal

- 18. ábra: Kifizetett erdei vadkárok megyénként 2017-2020 (Forrás: OVA) ..... 36. oldal
- 19. ábra: A szabadterületi gímszarvas állomány alakulása (Forrás: OVA) ..... 37. oldal
- 20. ábra: A szabadterületi vaddisznó állomány alakulása (Forrás: OVA)..... 38. oldal
- 21. ábra: A szabadterületi őzállomány alakulása (Forrás: OVA)..... 38. oldal
- 22. ábra: A szabadterületi dámszarvas állomány alakulása (Forrás: OVA) ..... 39. oldal
- 23. ábra: A szabadterületi muflonállomány alakulása (Forrás: OVA) ..... 40. oldal
- 24. ábra: A Bükk-i Vadgazdálkodási tájegységen kifizetett vadkárok ..... 41. oldal
- 25. ábra: Kifizetett vadkárok az Ózdi II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaságnál
2011-2020 ..... 42. oldal
- 26. ábra: Kifizetett vadkárok a Hangonyi Zöldmező Vadásztársaságnál
2011-2020 ..... 42. oldal

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: KORSÓVECZKI LIZETT
A Hallgató Neptun kódja: 1347VV
A dolgozat címe: VADKÁR-HELYZETÉRTÉKELÉS KONKRÉT PÉLDÁK ALAPJÁN
A megjelenés éve: 2022
A konzulens tanszék neve: MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYESÜM, VIDÉKFEJLESZTÉS ÉS FENNTARTHATÓ GAZDASÁG INTÉZET, VIDÉK-ÉS TERÜLETFEJLESZTÉS TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: Gyöngyös, 2022 év 10 hó 23 nap

Korsóveczki Lizett
Hallgató aláírása

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

Hallgató neve: Korsóveczki Lízett

Szak, szakirány: Vadgazda-mérnök

Konzulens tanár neve: Dr. Herczeg Béla

Az első személyes konzultáció

Időpont: 2021. 02. 06

Téma: Általános tájékoztató, egyeztetés a témával kapcsolatban, formai és tartalmi követelmények tisztázása.

A konzulens tanár aláírása:

A második személyes konzultáció

Időpont: 2021. 11. 13

Téma: Anyaggyűjtés módszerei, irodalmi források egyeztetése.

A konzulens tanár aláírása:

A harmadik személyes konzultáció

Időpont: 2022. 04. 16.

Téma: A vizsgált témakörhöz kapcsolódó adatgyűjtésről történő beszámoló a konzulens felé, azok megbeszélése. A szakdolgozat végleges formába öntése, esetleges korrigálása.

A konzulens tanár aláírása:

